

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİ VE SİBER ZORBALIK: SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ

Hazırlayan:
Abdullah MANAP

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Müge YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2012

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİ VE SİBER ZORBALIK: SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ

Hazırlayan:
Abdullah MANAP

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Müge YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2012

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinde, proje aşamasından sonuçlanmasına kadarki süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet ettiğimi, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu taahhüt ederim.

01.08.2012

Abdullah MANAP

KABUL VE ONAY

Abdullah MANAP tarafından hazırlanan "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri ve Siber Zorbalık: Samsun İli Örneği" başlıklı bu çalışma, 02.08.2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Kurtman ERSANLI

Üye : Yrd. Doç. Dr. Zerrin EREN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Müge YILMAZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

_ / _ / _

Anneme ve Babama...

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans ve lisans eğitimim boyunca hoşgörüsü, bilgi ve tecrübeleriyle bana ilham kaynağı olan Prof. Dr. Kurtman Ersanlı'ya; tez çalışmam boyunca başından sonuna kadar gerekli gereksiz sorularımı ciddiye alıp sabırla ve içtenlikle cevaplayan, bana istediğim her vakitte ve tatil günlerinde dâhil kendine ulaşabilme rahatlığı veren, akademik yönden bana sağladığı katkılardan dolayı birçok şey borçlu olduğum, düşüncelerimi dikkate alıp değer veren saygıdeğer tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Müge YILMAZ'a, yüksek lisans öğrenimim boyunca her gördüklerinde ilgilenip, durumumu soran, aynı zamanda bilgi ve becerilerinden faydalandığım Doç. Dr. Seher BALCI ÇELİK'e, Yrd. Doç. Dr. Canani KAYGUSUZ'a, Doç. Dr. Melek KALKAN'a Yrd. Doç. Dr. Hatice KUMCAĞIZ'a, Yrd. Doç. Dr. Yaşar BARUT, Yrd. Doç. Dr. Fikret KARAHAN ve Yrd. Doç. Dr. İsmail GELEN'e en samimi duygularıma teşekkür ederim.

Tez çalışmam boyunca desteğini hiçbir şekilde esirgemeyen ve değerli vaktini benim için harcayan hocalarım Hatice EPLİKOÇ, Abdullah Nuri DİCLE ve İhsan ONAY'a; eğitim boyunca her sıkıntının ve zorluğun birlikte üstesinden geldiğim değerli dostum Yasin DEMİR'e; eğitim için Samsun'a her gittiğimde beni samimi duygularla ağırlayan ve kendi evimdeymiş gibi evlerinde kaldığım Ayşe ve Hasan GARİP'e; tez çalışmam boyunca samimi dua ve desteklerini esirgemeyen ve mesleki olarak çok şey öğrendiğim Psk. Ayşe ve Erdoğan BUHURCI'ye; tezimin bitmesini sürekli takip edip ve samimiyetiyle benimle ilgilenen kardeşim Esra'ya teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimimin başından sonuna kadar desteğini hep arkamda hissettiğim, ilham kaynağım, 01.09.2012 tarihinde dünya evine gireceğim sevgili nişanlım Müge ÖZORPAK'a; teşekkür etmemin yüzlerce sebebi olan, beni bugünlere getiren, kazandığım insani değerleri ve yüksek lisans yapmamı borçlu olduğum en büyük maddi manevi destekçilerim anneme ve babama sonsuz teşekkür borçlu olduğumu bilmelerini isterim.

ÖNSÖZ

Bilinen en eski tarihten beridir insanoğlu doğayla ve birbiriyle etkileşim halindedir. Bu etkileşimin bazı temel bileşenleri var ve bu bileşenlerin en önemlilerinden birinin iletişim olduğu söylenebilir. Geçmişten günümüze doğru baktığımızda duman, hayvan uzuvları ve sesleri, güvercinler; teknolojinin gelişmesiyle telgraf, mektup, telefon ve 21. yüzyılda mobil cihazlar, bilgisayarlar göze çarpmaktadır. Bununla birlikte zamanla değişen ve gelişen iletişim teknolojisi, iletişim araçlarının fonksiyonlarını arttırmış ve geliştirmiştir. Buna göre 21. yüzyıldaki yeni nesil iletişim araçlarının şimdiye kadar kullanılan diğer iletişim araçlarına göre daha fonksiyonel olduğu söylenebilir.

Bilgisayar ve mobil cihazların kapsamında olan yeni nesil iletişim araçlarının; aynı anda birçok insana ulaşabilme, farklı kültürdeki insanlarla iletişime geçebilme, video, resim ve benzeri paylaşımlarda bulunabilme, kilometrelerce uzaklıktaki tanıdık ya da yabancı insanlarla görüntülü, sesli veya anlık ileti yoluyla görüşebilme gibi özellikleriyle geçmişte kullanılan iletişim araçlarından farklı olduğunu görmekteyiz. Bu fonksiyonel iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşması, sağladığı birçok rahatlık, pratiklik ve faydanın yanında birtakım zararlarda doğurmuştur. Bu zararlardan bir tanesinin; kişi ya da gruplara başka kişi ya da gruplar tarafından elektronik iletişim araçları yoluyla uygulanan siber zorbalık olduğu söylenebilir.

Tarih boyunca insanoğluna ciddi zararlar ve yıkımlar yaşatan zorbalık, artık yeni nesil iletişim araçlarıyla da yapılmaya başlandı. Yeni nesil iletişim araçları yoluyla yapılan bu zorbalık türü; siber/sanal zorbalık olarak bilinmektedir. Siber zorbalık şu an için geleneksel zorbalık kadar yaygın olmasa da yapılan bilimsel araştırmalar ve üçüncü sayfa haberleri gelecekte en az onun kadar yaygınlaşacağını ve zaman zaman daha ciddi sonuçlar doğuracağını sinyallerini vermektedir.

Abdullah MANAP

ÖZET

Öğrencinin Adı Soyadı	Abdullah MANAP
Anabilim Dalı	Eğitim Bilimleri
Danışmanın Adı Soyadı	Yrd. Doç. Dr. Müge YILMAZ
Tezin Adı	İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri ve Siber Zorbalık: Samsun İli Örneği

Bu araştırmada, Samsun ilinde bulunan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin; cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı, en sık ziyaret ettikleri internet site türü, sosyal aktivitelere katılımları, algılanan sosyoekonomik durumları ve ilgi duydukları dizi/film türüne göre siber zorbalık düzeyleri incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini Samsun İli'nin merkeze bağlı ilçeleri olan Canik, Atakum ve İlkadım'daki 2 özel ve 7 kamuya ait ilköğretim kurumunda 6., 7., ve 8. sınıfta öğrenim görmekte olan 559 kız, 583 erkek öğrenci olmak üzere toplam 1142 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni, geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan Arıcak, Kınay ve Tanrikulu (2011) tarafından geliştirilen Siber Zorbalık Ölçeği'dir. Cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı, en sık ziyaret ettikleri internet site türü, sosyal aktivitelere katılımları, algılanan sosyoekonomik durumları ve ilgi duydukları dizi/film türü olmak üzere 7 bağımsız değişkene ilişkin verilerin toplanması amacıyla kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizi için SPSS 17 programı kullanılmış; veriler non-parametrik olarak saptandığı için Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testleri uygulanmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre; Erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeyi kız öğrencilere göre daha yüksektir. Sınıf düzeyi arttıkça siber zorbalık düzeyinin yükseldiği görülmektedir. İnterneti her gün kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi haftada iki üç kere, haftada bir kere ve ayda bir kere kullananlara göre daha

yüksek olduğu saptanmıştır. En sık sosyal paylaşım-sohbet sitelerini ziyaret eden öğrencilerin siber zorbalık düzeyi eğitim-ödev – forum ve oyun sitelerini ziyaret edenlere göre daha yüksek olduğu; oyun sitelerini ziyaret edenlerin siber zorbalık düzeyi ise eğitim-ödev – forum sitelerini ziyaret edenlere göre daha yüksek olduğu görölmektedir. Herhangi bir sosyal aktiviteye katılan öğrencilerle katılmayan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi arasında anlamlı fark olmadığı görölmektedir. Sosyoekonomik durumunu yüksek algılayan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi orta algılayanlara göre daha yüksektir. Son olarak; Aksiyon/macera, korku/gerilim, savaş ve bilim kurgu dizi ve filmlerine ilgi duyan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi Romantik/Aşk ve Komedi türü dizi ve filmlere ilgi duyan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER (3)

Siber Zorbalık, Sanal Zorbalık, Zorbalık

SUMMARY

Student's Name and Surname	Abdullah MANAP
Department's Name	Education Sciences
Name of the Supervisor	Yrd. Doç. Dr. Müge YILMAZ
Name of the Thesis	Secondary School Students and Cyberbullying: Instance of the Samsun City

In this study, cyber bullying levels of the secondary stage students of primary schools in Samsun Province was investigated according to sexes, class level, internet using frequency, internet site types that they often visit, their participation in social activities, their perceived socio-economic situations and the type of series/films they are interested in.

The sampling participants of the research are made of a total of 1142 students 559 of whom are female and 583 of whom are male students, who still attend to the 6th, 7th and 8th grades at a primary schools belonging to 2 private and 7 public institutions in the provincial towns of Canik, Atakum and Ilkadım, which are connected to the centre administration of Samsun province. The dependent variable of the research is Cyber Bullying Scale, which was improved by Arıcak, Kinay and Tanrikulu (2011), and of which validity and reliability were proved. Personal information forms have been used in order to collect data about 7 independent variables, such as; sexes, class level, internet using frequency, internet site types that they often visit, their participation in social activities, their perceived socio-economic situations and the type of series/films they are interested in. For the statistical analyses of data, SPSS 17 program has been used: Since the data have been found out non-parametrically, Kruskal Wallis and Mann Whitney U tests have been implemented.

According to findings in this study, the cyber bullying level of male students has been found to be higher than that of female students. It is observed that as the class level increases, the level of the cyber bullying increases as well. It has been found out that the level of the cyber bullying of the students who use internet daily is higher than the students that use the internet twice or three times a week or once a month. It can be seen that the cyber bullying level of students who visit social sharing-chat websites frequently have had higher levels than the cyber bully levels of the students who visit education, homework – forum and game websites.

It is observed that there is no significant difference between the students who participate in social activities and the students who do not participate in any social activities. The cyber bullying level of the students who perceive their socioeconomic as high is higher than that of perceiving themselves as medium. Finally, the cyber bullying levels of the students who have a tendency to action/adventure, horror/thriller, war and science fiction series and films are higher than those who are interested in romantic/love and comedy series and films.

KEY WORDS (3)

Cyberbullying, Virtual Bullying, Bullying

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ADAMA.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
SUMMARY.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar.....	xi

BÖLÜM 1 GİRİŞ

1.1 SALDIRGANLIK VE ZORBALIK.....	1
1.1.1 Saldırganlık.....	1
1.1.2 Zorbalık.....	5
1.2 SİBER ZORBALIK.....	8
1.3 Problem.....	14
1.4 Alt Problemler.....	15
1.5 Denenceler.....	16
1.6 Sayıtlılar.....	16
1.7 Tanımlar.....	17
1.8 Sınırlılıklar.....	17
1.9 Araştırmanın Önemi.....	18
1.10 Araştırmanın Amacı.....	19

BÖLÜM 2 İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

2.1 SİBER ZORBALIK İLE İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	20
2.1.1 Siber Zorbalık İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Yayın ve Araştırmalar.....	20
2.1.2 Siber Zorbalık İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Yayın ve Araştırmalar.....	31

BÖLÜM 3 YÖNTEM

3.1 Evren.....	39
3.2 Örneklem.....	40
3.3 Veri Toplama Araçları.....	41
3.4 Siber Zorbalık Ölçeği.....	42
3.5 Siber Zorbalık Ölçeği'nin Puanlanması.....	42
3.6 Siber Zorbalık Ölçeği'nin Geçerliliği.....	43
3.7 Siber Zorbalık Ölçeği'nin Güvenirliği.....	43
3.8 Kişisel Bilgi Formu.....	44
3.9 Verilerin Toplanması ve Analizi.....	44

BÖLÜM 4 BULGULAR

4.1 Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri.....	47
4.2 Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri.....	48
4.3 Öğrencilerin En Sık Ziyaret Ettikleri İnternet Sitelerine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri.....	50
4.4 Öğrencilerin İnterneti Kullanım Sıklıklarına Göre Siber Zorbalık Düzeyleri.....	54
4.5 Öğrencilerin Sosyal Aktivitelere Katılımlarına Göre Siber Zorbalık Düzeyleri.....	59
4.6 Öğrencilerin Algılanan Sosyoekonomik Seviyelerine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri.....	60
4.7 Aksiyon/Macera, Korku/Gerilim, Savaş ve Bilim Kurgu Dizi ve Filmlerine İlgi Duyan Öğrencilerin Romantik/Aşk ve Komedi Türü Dizi ve Filmlere İlgi Duyan Öğrencilere Göre Siber Zorbalık Düzeyleri.....	62

BÖLÜM 5 TARTIŞMA VE YORUM

5.1 Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri	65
5.2 Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri	66
5.3 Öğrencilerin En Sık Ziyaret Ettikleri İnternet Sitelerine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri	68
5.4 Öğrencilerin İnterneti Kullanım Sıklıklarına Göre Siber Zorbalık Düzeyleri	72
5.5 Öğrencilerin Sosyal Aktivitelere Katılımlarına Göre Siber Zorbalık Düzeyleri	73
5.6 Öğrencilerin Algılanan Sosyoekonomik Seviyelerine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri	74
5.7 Aksiyon/Macera, Korku/Gerilim, Savaş ve Bilim Kurgu Dizi ve Filmlerine İlgi Duyan Öğrencilerin Romantik/Aşk ve Komedi Türü Dizi ve Filmlere İlgi Duyan Öğrencilere Göre Siber Zorbalık Düzeyleri	76

BÖLÜM 6 SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1 Sonuç	78
6.2 Öneriler	79
6.2.1 Eğitimcilerle Öneriler	79
6.2.2 Araştırmacılara Öneriler	80
KAYNAKÇA	82
EKLER	96
EK – 1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU	97
EK – 2 SİBER ZORBALIK ÖLÇEĞİ	98

TABLULARIN LİSTESİ

Tablolar	Sayfa No
TABLO 1 Evreni Oluşturan Öğrencilerin Sınıf Düzeyi ve Cinsiyete Göre Dağılımları.....	40
TABLO 2 Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Sınıf Düzeyi ve Cinsiyete Göre Dağılımları.....	41
TABLO 3 Denencelere Göre Siber Zorbalık Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları.....	46
TABLO 4 Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	47
TABLO 5 Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	48
TABLO 6 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	49
TABLO 7 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	49
TABLO 8 6. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	50
TABLO 9 Öğrencilerin En Sık Ziyaret Ettikleri Sitelere Göre Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	51
TABLO 10 Sosyal Paylaşım-Sohbet Sitelerini Ziyaret Eden Öğrenciler İle Eğitim, Ödev-Forum Sitelerini Ziyaret Eden Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	52
TABLO 11 Sosyal Paylaşım-Sohbet Sitelerini Ziyaret Eden Öğrenciler İle Oyun Sitelerini Ziyaret Eden Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	53

TABLO 12	Eğitim, Ödev-Forum Sitelerini Ziyaret Eden Öğrenciler İle Oyun Sitelerini Ziyaret Eden Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	53
TABLO 13	Öğrencilerin İnternet Kullanma Sıklığına Göre Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	54
TABLO 14	İnternete Her Gün Giren Öğrenciler İle Haftada İki-üç Kere Giren Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	55
TABLO 15	İnternete Her Gün Giren Öğrenciler İle Haftada Bir Kere Giren Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	56
TABLO 16	İnternete Her Gün Giren Öğrenciler İle Haftada Ayda Bir Kere Giren Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	56
TABLO 17	İnternete Haftada İki-üç Kere Giren Öğrenciler İle Haftada Bir Kere Giren Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	57
TABLO 18	İnternete Haftada İki-üç Kere Giren Öğrenciler İle Ayda Bir Kere Giren Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	58
TABLO 19	İnternete Haftada Bir Kere Giren Öğrenciler İle Ayda Bir Kere Giren Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	58
TABLO 20	Öğrencilerin Sosyal Aktivitelere Katılımlarına Göre Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	59
TABLO 21	Öğrencilerin Algılanan Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	60
TABLO 22	Sosyoekonomik Düzeyini Düşük Algılayan Öğrenciler İle Orta Algılayan Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	61
TABLO 23	Sosyoekonomik Düzeyini Yüksek Algılayan Öğrenciler İle Düşük Algılayan Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	61

TABLO 24	Sosyoekonomik Düzeyini Yüksek Algılayan Öğrenciler İle Orta Algılayan Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	62
TABLO 25	Öğrencilerin İzledikleri Film ve Dizi Türüne Göre Siber Zorbalık Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	63

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde; saldırganlık ve zorbalık; siber zorbalık, siber zorbalık türleri, siber zorbalık davranışı sergilenirken kullanılan araçlar ve siber zorbalık davranışının olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca problem, alt problemler, denenceler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, tanımlar, sayıtlılar ve sınırlılıklar yer almaktadır.

1.1 SALDIRGANLIK VE ZORBALIK

1.1.1 Saldırganlık

Hz. Adem birçok insan tarafından dünyadaki ilk insan olarak kabul edilmektedir ve onun oğullarından biri diğerini kıskandığı için öldürmüştür. (Şengün, 2011). Mitolojide doğaüstü güçleri olan insanlar ve hayvanların, tanrıların, değişik özelliklere sahip yaratıkların çatışma halinde olduğu, birbirlerine karşı üstünlük kurma çabasında oldukları, kötü olarak addedilenlerin hırs, güç, kıskançlık ve hâkimiyet kurma duygularından dolayı zayıfları sürekli ezmeye, yok etmeye çalıştığı anlatılmaktadır (Yıldırım, 2011; İpek, 2011; Temür, 2009). Yazılı tarihe baktığımızda; devletlerin sürekli çatışma halinde olduğu, –günümüzde eskisi kadar olmasa da özellikle enerji için güçlü devletlerin fiziksel ve psikolojik saldırıları devam etmektedir(Çınar, 2008; Baştürk, 2010; Erdemir ve Erdemir, 2010)- güçlü olanların zayıfların topraklarına ve insanlarına saldırdığı, güçsüz devlet ya da toplulukları sömürdüğü bilinmektedir, buna ek olarak kral ya da imparatorların ellerindeki gücü kullanarak, kendi topraklarındaki insanlara da zulüm ettikleri görülmektedir (Demirkent, 1994; Freire, 2006). Buna göre saldırganlık davranışının geçmişten beri var olduğu söylenebilir.

Saldırganlık davranışının Hz. Adem' in oğullarından beri var olduğu ve tarihte sürekli karşımıza çıktığı düşünüldüğünde; insanoğlu var olduğundan beri saldırganlık davranışının olduğu ve buna bağlı olarak günümüzde bireylere de yansıdığı söylenebilir.

19. yüzyılın sonlarına kadar toplumlar ve gruplar ön plandayken, 20. yüzyılın başlarından itibaren sanayi ve teknolojinin gelişmesiyle bireyler ve bireysel özellikler önem kazanmaya başlamıştır (Lukes, 1973: 74 - 79). 19. yüzyıldan itibaren insan gücü ve geniş toprak hâkimiyetinden daha çok bireylerin yetenekleri ve zekâları önem kazanmıştır ve buna bağlı olarak insanlar, ait oldukları millet, grup ya da devletin gelişim ve problemlerinden ziyade bireysel ihtiyaçlarına yoğunlaşarak kendi gelişim ve problemlerine yönelmişlerdir (Schultz, 2007: 27). Bireysel ihtiyaçlara yoğunlaşmak gruplar arası sorunların bireyler arası sorunlara yansıdığı ve saldırganlık davranışının bu sorunlardan biri olduğu söylenebilir.

Saldırgan terimi başkasına saldıran, yapısında saldırma özelliği olan (devlet, kimse, hayvan), agresif, mütecaviz olarak tanımlanırken; saldırganlık, bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabası olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2012).

İstedikini elde etmek amacıyla kaba güç kullanma durumu olan (Döğüşgen, 2005: 177) saldırganlık, birine ya da bir nesneye zarar vermek amacıyla yapılan davranıştır. Bir davranışın saldırgan davranış olup olmadığını anlamak için davranışı sergileyen kişinin niyetini öğrenmek gerekir. Eğer amaç zarar vermekse saldırgan bir davranış olarak nitelendirilebilir ancak amaç zarar vermek değilse saldırgan bir davranış olmaz (Kağıtçıbaşı, 2006: 348).

Ersanlı (2005: 158) saldırganlığı; kendini korumak adına başkalarının haklarına zarar verecek şekilde davranmak, cezalandırıcı, düşmanca, suçlayıcı, aşırı talepkâr ve tehdit edici ve fiziksel saldırıları da kapsayan bir davranış olarak tanımlamıştır. Aydın'a (2003: 52 – 54) göre öğretilen ve öğrenilen bir davranış biçimi olan saldırganlık; ön çocukluk döneminde sıklıkla engellenen ve gerçek duygularını yansıttıkları için

cezalandırılarak kendilerinden uzaklaştırılan, sağlıklı bir benlik algısı, özgüven ve sevgi duygusundan yoksun bireylerin kendini anlatma biçimidir. Ayrıca çocukluk ve gençlik dönemlerini engellemeler ve yoksunluklar gibi olumsuz yaşantılar içinde geçiren bireyler sosyo-kültürel bağlamda saldırganlığı bir yaşam biçimi ve dünya görüşü haline getirebilmektedir. Yani çocukluk ve ergenlik döneminde yaşantı yoluyla oluşan olumsuz öğrenmelerin, saldırganlık davranışına dönüştüğü söylenebilir.

Öztabağ'a (2000: 56) göre temelinde engellenme olan saldırganlık davranışı iki türlü gerçekleşir;

Dolaysız Saldırganlık: Hayal kırıklığı, saldırganlığı hayal kırıklığının kaynağı olan bireylere ya da nesnelere doğru yöneltir. Örneğin dolaysız saldırganlık: oyuncacı elinden alınan bir çocuğun önce oyuncacı alan kişiye sonra da oyuncaca saldırgan davranışlarda bulunmasıdır.

Yön Değiştirmiş Saldırganlık: Sürekli hayal kırıklığına uğrayan bir kişinin hayal kırıklığının kaynağına karşı sergilemiş olduğu saldırgan davranışlar onu tatmin etmez ya da hayal kırıklığının kaynağına saldırgan davranışlarda bulunmaz. Bu durum kişinin kontrolsüz ve hedefsiz bir şekilde saldırgan davranışlarda bulunmasına sebep olur. Örnek olarak amirine kızan bir memurun kızgınlığını çocuklarına ya da eşine yansıtması verilebilir.

Psikanalitik kurama göre birey doğuştan saldırganlık dürtüsüne sahiptir. İnsanlar aç, susuz ya da cinsel olarak kendilerini uyarılmış hissettikleri gibi saldırgan da hissetmektedirler (Ayas, 2010: 2). Saldırganlık dürtüsü, bireyin kendine dönük yıkıcı eğilimlerini dış dünyadaki nesnelere yansıtmasıdır. Yaşam içgüdüleri kendini yok etme isteğini engellemektedir ve bu durum başkalarına yönelik saldırgan tepkilere neden olmaktadır (Karahana ve Sardoğan, 2004: 27). Köknel'e (2000) göre ise bireyin psikolojik gereksinimlerini karşılayabilmek için gerekli davranışların kaynağı ve itici gücü olan saldırganlığın, canlıların bir içgüdü olduğu vurgulanmaktadır. Özetle, psikanalitik savunucularına göre içgüdüsel bir davranış olan saldırganlık; deneyim,

çocukluk çağı yaşantılar ve gereksinimlere (Fromm, 1995) göre şekillenmekte ve değişik biçimlerde meydana gelebilmektedir.

Bilişsel kuram savunucularına göre saldırganlık davranışının ortaya çıkması bilişsel süreçlere bağlı olarak, bilişsel öğrenme yoluyla gerçekleşmektedir (Fontaine ve Dodge, 2006). Beck'e göre bilişsel yapı üç temel bölümden (otomatik düşünceler, ara inanç, temel inanç) oluşmaktadır. Otomatik düşünceler, bireyin çevresi, geleceği ve özü ile ilgili düşünce yapısıdır. Genellikle mantık süzgecinden geçmeyen, olaylar karşısında hızlı bir şekilde ortaya çıkan, kolaylıkla fark edilmeyen ve birey tarafından analiz edilmeden doğru kabul edilen düşüncelerdir (Karahan ve Sardoğan, 2004: 266). Kurtoğlu (2009) tarafından yapılan araştırmada; lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri otomatik düşünceler ölçeğinden aldıkları puana göre değişmektedir. Buna göre insanlar otomatik düşüncelerine göre; kendini korumaya, mutluluğa, sevgiye v.b... yatkınlık gösterdikleri gibi intihar, hoşgörüsüzlük, saldırganlığa da v.b... eğilim göstermektedirler (Corey, 2008: 294 - 343).

Kozintsev ve Butovskaya (1999) tarafından saldırganlık, bir nesneye ya da canlıya zarar veren, biyolojik sebepleriyle birlikte sosyal öğrenme yoluyla da gerçekleşen davranış biçimi olarak tanımlanmıştır.

İnsanın anlam arayışı engellendiğinde varoluşsal engellenme ortaya çıkmakta ve nevroza neden olan varoluşsal engellenme sonucunda saldırganlık davranışı meydana gelmektedir (Frankl, 2009: 114). Engellenme kuramına göre ise bireyin bir amaca ulaşması ya da gereksinimi engellendiği zaman saldırganlık davranışı ortaya çıkmaktadır (Ayas, 2010: 2 - 5). Bireylerin karşılaştıkları engeller saldırganlık eğilimini meydana getirebilir. Birey karşılaştığı engellemeye hemen saldırgan tepki göstermeyebilir; engellenmenin belli bir süreç içerisinde devam etmesi halinde saldırganlık dürtüsü yoğun bir biçimde uyarılır ve saldırganlık davranışı ortaya çıkar (akt. Aksüt Çiçek, 2008). Saldırganlık davranışı engellenmenin yarattığı gerginlik ve huzursuzluğun şiddetine göre değişebilmektedir. Gerginlik ve huzursuzluğun artması saldırganlık davranışının daha şiddetli olmasına sebep olmaktadır (Güney, 2000).

Araştırmacılar saldırganlık davranışı hakkında ikiye ayrılmışlardır. Kimi araştırmacı içgüdüsel bir davranış olduğunu savunurken (Fromm, 1995), kimi de sosyal ya da bilişsel öğrenme yoluyla gerçekleştirilen (Fontaine ve Dodge, 2006) , toplumun etkisiyle ortaya çıkan bir davranış biçimi olduğunu savunmaktadır. Saldırganlığın en temelinde içgüdüsel bir davranış olduğu ancak sosyal öğrenme yoluyla şekillendiğini söyleyen araştırmacılarında olduğu bilinmektedir (Kozintsev ve Butovskaya, 1999).

Saldırganlığın öfke ya da korku anında sergilenen rahatsız edici, fiziksel, psikolojik ya da duygusal zararlara neden olabilecek bir davranış biçimi olduğu; karşılıklı olabileceği gibi tek taraflı da olabileceği söylenebilir.

1.1.2 Zorbalık

Bir kişinin ya da grubun kendisinden daha az güçlü (fiziksel, psikolojik v.b. açıdan) bir kişiye ya da gruba belli bir süreç içerisinde sergilediği zarar verici davranışları kapsayan zorbalık durumlarında, 20. yüzyılın son çeyreğinde olağanüstü bir artış gözlemlenmektedir. Bu artıştan dolayı zorbalık medyanın ilgisini çekmiş ve birçok ülkede araştırmacılar ve yazarların odak noktası olmuştur (Rigby, 2002).

Birçok araştırmacı tarafından zorbalığın ilk tanımlanması, 1978 yılında yayımlanan Norveçli araştırmacı Olweus'un "Okullarda Saldırganlık" kitabı kabul edilmektedir. Olweus zorbalık ile ilgili "bir kişinin veya kişilerin başka bir kişiye ya da kişileri kasıtlı, tekrarlı ve en azından bir süre devam eden olumsuz davranışlara maruz bırakmasıdır" tanımını yapmıştır (akt. Yaman ve arkadaşları, 2011: 17). Bununla birlikte günümüzde bazı araştırmacılar zorbalığı diğerlerine yönelik kasıtlı davranışlar olarak nitelendirirken bazı araştırmacılar bu tür davranışların zorbalık olarak kabul edilmesi için düzenli olarak tekrar edilmiş olması gerektiğini ifade etmektedir (Azanpa, 2010).

Zorbalık davranışında birey ya da gruplar arasında güç dengesizliği vardır. Zorbalık; savunmasız birinin/grubun kendinden psikolojik veya fiziksel olarak daha güçlü biri/grup tarafından olumsuz davranışlara maruz kalma durumudur (Olweus, 1994).

Zorbalık davranışının her ne kadar bölgesel ve ulusal farklılıkları olsa da yapılan araştırmalarda kişilerin zorbalık davranışlarında kültürel anlamda ciddi bir fark olmadığı görülmektedir (akt. Walrave ve Heirman, 2011). Kültür farkı gözetmeksizin yetişkinlerin birçoğu çocukluk ve ergenlik zamanlarında zorba, kurban ya da zorba/kurban olmuş veya zorbalık ile ilgili durumlara tanıklık edecek yaşantı geçirmiştir (Pişkin ve Ayas, 2011).

Zorbalık saldırganlığın bir türü olarak kabul edilmektedir ancak bir davranışın zorbalık olarak adlandırılabilmesi için kasıtlı zarar verme amacı taşıması, saldırganlık davranışı sergileyenin maruz kaldığı fiziksel veya psikolojik olarak daha güçlü olması, sadece zorbanın başkalarının canını acıtma ve onlar üzerinde hâkimiyet kurma isteğinden kaynaklanması ve süreklilik özelliği taşıması gerekmektedir. Birbirine psikolojik, fiziksel veya zekâ seviyesi bakımından denk iki kişi arasında görülen saldırganlık davranışları zorbalık olarak adlandırılmaz. Süreklilik arz etmeyen saldırganca davranışların da zorbalık olarak düşünülemez ancak saldırganlık davranışının dozu çok şiddetliyse bu davranış sadece bir kere meydana gelmiş olsa dahi zorbalık olarak değerlendirilebilir (Yaman, Eroğlu, Peker, 2011: 20).

Zorbalık isim takma, birini özellikle oyuna almama, alay etme, dışlama, aşağılama, korkutma, psikolojik baskı, söylenti çıkarma, başkalarının malını alma ya da malına zarar verme ve fiziksel şiddet olarak tanımlanmıştır (Bridge, 2010: 42). Zorbaca davranışların nedeni güç duygusundan hoşlanma, korkuları gizleme, mutsuz olma, kişinin kendisini sevmemesi veya beğenmemesi, sevgi yoksunluğu, hakkı olandan fazlasını alma dürtüsü, yetersizlik ve aşağılanmışlık duygusu, sert ve dayanıklı bir izlenim verme, başkaları tarafından beğenilme, popüler olma, başarımışlık duygusundan noksan olma diye sıralanmıştır (Bridge, 2010: 53).

Ayas'a göre (2010) çocuk ve ergenlerde zorbalık davranışının okul içinde ve dışındaki nedenlerini incelemek amacıyla Türkiye'de yapılan araştırmalarda da diğer ülkelerdeki araştırmalara benzer sonuçlar elde edilmiş ve zorbalığın çocuk ve ergenler üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu belirtilmiştir. Buna göre çocuk ve ergenlerin kültür, millet

veya coğrafi konumu ne olursa olsun; zorbalık davranışının gelişim yaşına, kültürel ve bireysel algıya göre az ya da çok olumsuz etkilerinin olduğu söylenebilir.

Yapılan araştırmalarda zorbalık ile ilgili çeşitli türler olduğu görülmektedir. Elliott (1997) zorbalık çeşitlerini şu şekilde sınıflandırmıştır (akt. Ayas, 2010: 11):

- **Fiziksel Zorbalık:** İtme, tekmeleme, yumruklama, vurma, veya fiziksel şiddetin herhangi bir şekilde kullanılması veya tehdidi, v.b.
- **Sözel Zorbalık:** İsim takma, küçük düşürme, hakkında söylenti çıkarma, alay etme, kötü şakalar yapma, biri hakkında kötü bir şeyler yazma, kırıci notlar bırakma, v.b.
- **Duygusal Zorbalık:** Grup dışında bırakma, özellikle dostça olmayan şekilde davranma, ırkla ilgili aşağılamalar, duygusal işkence, tehdit edici kaba mimik ve davranışlarda bulunma, v.b.
- **Tehdit Edici Zorbalık:** Parasını eşyasını veya ödevlerinin bir kopyasını isteme, şantaj yaparak hakkı olmayan bir şeyi isteme, zorbalık olayı olurken kurbanın veya seyircilerin sessiz kalmasını emretme, v.b.

Zorbalığın öğrenciler için ciddi bir travma olduğu, etkilerinin yaşam boyu devam ettiği ve olumsuzluklarının topluma da yansıdığı bilinmektedir. Ayrıca süreğen hale geldiğinde, zorbalığa maruz kalan çocuk ve ergenlerin zihinsel ve fiziksel gelişim süreçleri bozulmaktadır. Zorbalığa maruz kalan bazı çocuk ve ergenler nasıl bir tutum sergileyecekleri konusunda fikir sahibi değiller ve kendi geliştirdikleri sağlıksız yöntemlere başvurarak ya da içinde buldukları duruma karşı duyarsızlaşarak tepki vermektedirler (Üneri, 2012).

1.2 SİBER ZORBALIK

Günümüzde internetin bir kitle iletişim aracı olarak kullanılması, sanal bir sosyal platform olması bu ortamda zorbalık davranışlarını da beraberinde getirmiştir (Arıcak, 2011). Zorbalık davranışlarına yeni bir boyut kazandıran siber zorbalık davranışlarının Elliot'un sınıflamasına göre; doğrudan sözel zorbalık, duygusal zorbalık ve tehdit edici zorbalık ile bağdaştığı söylenebilir. Shariff ve Hoff (2007) siber zorbalık davranışının gerçek şiddete dönüştüğünü saptamışlardır. Buna göre siber zorbalık davranışı dolaylı olarak fiziksel zorbalığa dönüşebilmektedir.

Siber zorbalık davranışında; sözel zorbalık türü olan isim takma, küçük düşürme, hakkında söylenti çıkarma, alay etme, kötü şakalar yapma, biri hakkında kötü bir şeyler yazma, kırıcı notlar bırakma, v.b. durumlar yaşanabilmektedir. Duygusal zorbalık türü olan grup dışında bırakma, özellikle dostça olmayan şekilde davranma, ırkla ilgili aşağılamalar, duygusal işkence, v.b. durumlar yaşanabilmektedir. Tehdit edici zorbalık türü olan parasını, eşyasını veya ödevlerinin bir kopyasını isteme, şantaj yaparak hakkı olmayan bir şeyi isteme, v.b. durumlar yaşanabilmektedir. Siber zorbalık tahammül edilemez seviyeye ulaştığında gerçek hayata yansiyarak fiziksel zorbalık türü olan saldırma, şiddet v.b. davranışlara dönüşebilmektedir.

Teknolojik yenilikler yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren hızla ilerleyen, değişen ve gelişen bir yapıya bürünmüştür. Bu durum kolaylıklarla birlikte olumsuzluklarını da beraberinde getirmektedir. Son yıllarda; şiddet olaylarının temelinde teknolojik gelişmelerin de etkisi olduğu kaçınılmaz bir gerçektir (Arıman, 2010). Teknolojik gelişmelere bağlı olarak sergilenen şiddet davranışları yeni bir boyut kazanarak farklı bir açıdan incelenme ihtiyacı doğurmuştur.

Teknoloji her ne kadar gençlere sayısız faydalar sağlasa da, gençlerin teknolojiyi kendilerine zarar verecek şekilde kullanılabileceği durumlar söz konusu olabilmektedir. Elektronik postalar, anlık ileti, sohbet odaları, cep telefonları, görüntülü görüşme ve web sitelerini gençler kendi yaşıtlarına zarar vermek için kullanılabilmektedirler. Bu

durumun Avrupa, Asya ve Amerika'daki çeşitli ülkelerde rapor edilen birçok vaka ile şu anda küresel bir problem olduğu söylenebilir (Campbell, 2005).

Teknolojinin bilgi toplumuna yön ve şekil veren bir boyut kazanması insanlığa birçok kolaylık ve fayda sağlamaktadır ancak taşıdığı ciddi risk ve sıkıntılarının da olduğu bilinmektedir. Teknoloji, özellikle çocuk ve ergenlerin bilinçsiz kullanımına bağlı olarak gelişimleri üzerinde bazı olumsuz etkilere neden olabilmektedir (Şahin, Sarı, Özer, Er, 2010).

Elektronik ortamda iletişim, özellikle ergenler arasında popülerdir. Ergenler anlık ileti, elektronik posta ve metin mesajları gibi yeni iletişim biçimlerinin; Youtube gibi sosyal ağlar, video ve fotoğraf paylaşım sitelerinin; ikincil yaşam olan interaktif oyun sitelerinin ve sanal ortamların yanı sıra kişisel blog siteleri gibi iletişim odaklı internet sitelerinin yoğun kullanıcılarıdır. Çevrimiçi iletişim, ergenlerin temel gelişim görevleri ve kimlik gelişimleri kadar sosyal gelişimlerini, akranları, partnerleri ve tanımadıkları kişilerle ilişkilerini de önemli ölçüde etkilemektedir (Subrahmanyam ve Greenfield, 2008). Elektronik ortamda iletişimin olumsuz etkilerinin, diğer ülkelere paralel olarak ülkemizde de her geçen gün arttığı söylenebilir. Hızla yaygınlaşan elektronik iletişim ve bilgi araçlarının kullanımı okul çağındaki öğrenciler üzerinde ciddi ve büyük etki yaratmaktadır (Baht, 2008).

Bilgisayar aracılı iletişim teknolojisinin içeriği ve kullanım biçimleri halen hızlı bir değişim sürecinde olmasıyla birlikte öğretim ve öğrenme aracı olarak kullanımı önemli ölçüde artmaktadır (Li, 2005). Bilgisayar aracılı iletişimin hayatın her açısından son yıllarda önemli ölçüde yaygınlaşması bir takım olumsuzluklara da sebep olmaktadır. Bu durum yeni bir zorbalık ve rahatsız etme biçimi olan siber zorbalık kavramını ortaya çıkarmıştır (Slonje ve Smith, 2008). Böylece bilgisayar aracılı iletişim, eğitim araştırmacılarının dikkatini daha fazla çekmeye başlamıştır.

Kişilerin farklı kimliklerle kendilerini tanıtabilmeleri için uygun bir ortam olan internet, çocuk ve ergenlere saldırganlık ve şiddet gibi duygularını gerçek hayata göre daha rahat ortaya koyabilecekleri bir ortam sağlamaktadır. Bu ortamlarda rahatça başkalarına zarar

verecek zorbaca davranışlar sergilenebilmektedir. İnternet üzerinden zorbaca davranışlar sergileme siber zorbalık olarak tanımlanmaktadır. Siber zorbalık bir kişiye hakaret etmeyi, kişiler ile ilgili yalanlar ve dedikodular yaymayı ve cinsellik ya da fiziksel görünümü içerebilir. Bununla birlikte çocuk ve gençlerin arkadaşlarının kişisel bilgilerini onların izni olmadan yayınlamaları şeklinde de olabilir (Fatih Projesi, Milli Eğitim Bakanlığı, 2012).

İnternette anonim bir kimlikle gezinilmezse bile sanal ortam olduğundan dolayı süper ego baskısı gerçek hayattaki kadar etki etmemektedir. Bu yüzden bireylerin gerçek hayattaki kişilik özellikleri ile sanal ortamdaki kişilik özellikleri farklılaşabilmekte ve bireyler başkaları ile farklı bir kimlikle iletişime geçebilmektedir (Sayar, 2002). Buna göre zorbalık davranışı sergileme ihtiyacı duyan kişiler için sanal ortam koşullarının gerçek hayata göre daha uygun olduğu söylenebilir. Teknolojik gelişmelerin kullanım yaygınlığı, özellikle de internet kullanımının günlük yaşama etkisinin artması, çocuk ve ergenlerin internet üzerinden bilgi paylaşımı ve internetin sosyal platform olarak kullanılabilmesi açısından önemlidir. İnternet erişiminin kolay ve yaygın hale gelmesi (internet kafeler, kablosuz ağ bağlantısı, okullardan internete bağlanabilme, mobil cihazlar aracılığıyla internet erişimi, ekonomik internet paketleri v.s...) sosyo-ekonomik düzey gözetmeksizin çocuk ve ergenlerin internete rahat bir şekilde erişebilmesine olanak sağlamıştır. İnternet erişiminin kolay ve yaygın hale gelmesi eğitim-öğretim etkinliklerine katkı sağladığı gibi denetimsiz ve uygunsuz kullanıldığında çocuk ve ergenler üzerinde bazı olumsuz etkileri de olmaktadır. Bu olumsuzluklardan bir tanesi; bazı geleneksel zorbalık davranışlarının bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla sergilenen şekli olan siber zorbalıktır (Burnukara, 2009).

Siber zorbalık terimi ilk kez Belsey (2004) tarafından kullanılmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile sergilenen şiddet davranışlarını Kanadalı Bill Belsey (2004) “siber zorbalık” olarak tanımlamış, siber zorbalığın çocuk ve gençlerin akranlarına zarar vermek için kullandığı bir olgu olduğunu belirtmiştir. Ancak Belsey’e göre saldırganlık içeren bir davranışın siber zorbalık olarak kabul edilebilmesi için tekrarlanan, kasıtlı ve düşmanca olması gerekmektedir.

Özellikle bir web sitesi ve çevrimiçi sohbet odası ya da cep telefonunu veya başka bir mobil cihaz gibi bilgi teknolojisini kullanım yoluyla gerçekleştirilen bir çocuk ya da bir grup çocuğun kasıtlı olarak başka çocukları korkuttuğu, iftira attığı, hakaret ve tehdit ettiği veya utandırdığı durumlarda siber zorbalık davranışı sergilenmiş olur (Gottfried ve Arkadaşları, 2011; Feinberg ve Robey, 2008).

Siber teknoloji kullanılarak herhangi bir zorbalık faaliyetini tanımlayan siber zorbalık, bireysel ya da toplumsal refahımıza zarar verebilecek genel bir terimdir. Siber zorbalığın en yaygın türleri ise şunlardır; anonim yorumlar ve takma isimler, kışkırtma, herkese açık internet sitelerinde gezinme, sohbet, cinsel içerikli görüntü ve yazılar, kişisel bilgiler ya da resimler, mesaj veya konuşmaların kayıt edilmesi ve dışlanma (Harmon, 2004). Sanal ağ ergenlerin akranlarıyla bulunduğu ve iletişime geçtiği bir ortamdır. Bu iletişim esnasında gerçekleşen siber zorbalık, sanal iletişim ortamlarında büyüyen bir olgudur ve durdurulması için aileler ve okulların hukuksal ve teknolojik açıdan yapabilecekleri pek bir şey olmadığı gözlemlenmektedir. Siber zorbalık davranışı ile ilgili birkaç örnek verecek olursak; Haziran 2003'te Japonya'da 12 yaşındaki bir kız öğrenci, okul arkadaşı özel mesajlarını internette yayınladığı için onu öldürdü, Kanadalı David Knight adlı öğrencinin hayatı, arkadaşları tarafından açılan "Hate David Knight" adlı internet sitesindeki hakaret, nefret ve dışlama kampanyası yüzünden cehenneme döndü (Bamford,2004). Örneklerden de anlaşılacağı gibi siber zorbalık, çocuk ve ergenler için hayatı yaşanmaz hale getirebilmektedir. Ayrıca Bamford (2004) aynı araştırmada öğrencilerde sekiz yaşına kadar siber zorbalık davranışı sergilendiğini belirtmiştir.

Siber zorbalığı fiziksel zorbalık türlerinden ayıran temel fark; internet veya mobil cihazlar aracılığıyla sanal iletişimin gerçekleştirilebildiği bilgi ve iletişim teknolojilerinin aracı olarak kullanılması (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Ayas ve Horzum, 2010) ve yüz yüze olmamasıdır (Mason, 2008). Siber zorbalık davranışı doğrudan doğruya fiziksel zorbalığı kapsamamaktadır. Ancak dolaylı olarak fiziksel zorbalığı kapsadığını ya da gerçek hayata yansiyarak siber zorbalık davranışı sergileyen birey ile bu davranışa maruz kalan birey arasında fiziksel zorbalığa dönüşebileceği söylenebilir (Shariff ve Hoff, 2007).

Nocentini ve arkadaşları (2010) yapmış oldukları araştırmada üç farklı Avrupa ülkesinde siber zorbalık kelimesinin tanımını incelemiş ve; Almanya’da “siber mobbing (psikolojik saldırı, duygusal zorbalık)”, İtalya’da “sanal veya siber zorbalık”, İspanya’da ise “internet yoluyla taciz” şeklinde olduğunu saptamıştır. Siber zorbalık davranışını tanımlamak için davranışın kurbanı zarar vermek için kasıtlı olarak yapıp yapılmadığının, kurban üzerindeki etkilerinin ve davranışın tekrarlanma sıklığının bilinmesi gerekmektedir. Sadece bir kere gerçekleşmiş olan ve davranışa maruz kalan kişide olumsuz bir etki yaratmayan herhangi bir sohbet, oyun, sosyal paylaşım gibi internet sitesinde yaşanan bütün olumsuz durumların siber zorbalık davranışı olarak değerlendirilmemesi gerektiği söylenebilir.

Siber zorbalık davranışları farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Willard (2007) tarafından sekiz tür siber zorbalık davranışı tanımlanmıştır:

Kışkırtma: Elektronik iletişim kanalları kullanılarak çevrimiçi kavgaların kaba dille ve öfke duygusuyla gerçekleşmesi,

Taciz: Art arda gönderilen kötü içerikli ve hakaret içeren mesajlar,

İftira: Kişinin itibarına veya arkadaşlıklarına zarar verici dedikodu veya söylenti çıkarma,

Başka Birinin Kimliğine Bürünme: Herhangi bir kişinin kişisel bilgilerini kullanarak başkalarına -veya kimliğine büründüğü kişi belirli biriye- o kişiye zarar verici çevrimiçi faaliyetlerde bulunma,

Bilgi veya görüntüleri afişe etme: Birinin sırlarını ya da utanç verici bilgi veya görüntülerini çevrimiçi paylaşma,

Aldatma: Biriyle başka biriymiş gibi çevrimiçi sohbet ederek, sohbet esnasındaki yazışmaları veya konuşmaları kaydedip, utanç verici olan kayıtları çevrimiçi ortamda paylaşma,

Dışlama: Kasıtlı olarak birini çevrimiçi bir gruptan ya da forumdan ihraç etme, dahil olmasını engelleme,

Siber Taciz: Tekrarlanan, yoğun bir şekilde taciz, tehdit içeren ve ciddi bir korku oluşturan kötüleme biçimi.

Gottfried, Wright ve Deeney'in (2011) 24 ülkede yapmış oldukları araştırmaya göre "Siber zorbalık hakkında herhangi bir şey duydunuz mu ya da okudunuz mu?" sorusuna verilen cevaplara göre Türkiye'deki katılımcılar; Suudi Arabistan, Rusya ve Çin'den sonra sondan dördüncü sırada ve % 66 olan genel ortalamanın % 50 ortalama ile altında kalmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre ülkemizdeki vatandaşların, araştırmanın yapıldığı diğer ülkelere göre siber zorbalık hakkında henüz yeterli bilgiye sahip olmadığı söylenebilir.

Çocuk ve ergenler çevrimiçi etkileşim yoluyla siber zorbalık davranışı sergileyerek duygusal acıya ve fiziksel zararlara yol açabilmektedirler (Willard, 2007). Goodstein'e (2011) göre siber zorbalık, internetin araç olarak kullanılması ile yaralama, öldürme, şantaj, tehdit ve intihar gibi haberler ile medya dünyasında da karşımıza çıkmaktadır ("Facebook Dayağı", Milliyet, 30 Ocak 2012; "Türk kızı Şeniz sanal zorba kurbanı, Zaman, 16 Ocak 2012; "İnternette üniversiteli kızları dolandırdılar", Milliyet, 4 Haziran 2011; "Sanal tecavüze 6 yıl isteniyor", Habertürk, 19 Ocak 2011; "Chat kavgası bıçakla bitti", Hürriyet, 24 Ocak 2008).

Siber zorbalık davranışlarının ve olumsuz sonuçlarının araştırmacılar tarafından incelenmesi ve medya dünyasına yansımaları özellikle çocuk ve ergenlerde önemli bir sorun olduğunu göstermektedir. Yurt dışında yapılan bazı araştırmalarda önleme ve müdahale çalışmaları, siber zorbalık davranışlarını belirlemek için geliştirilen projeler

veya siber zorbalığın yasal boyutuyla ilgili araştırmalar göze çarpmaktadır (Campbell, 2005; Brown, Jackson ve Cassidy, 2006; Cowie ve Colliety, 2010; Paul ve arkadaşları, 2010; Marzcak ve Coyne, 2010; Anderson, 2010; Pearce, 2011).

Ülkemizde 26.09.2004 tarihinde, 5237 sayılı kanun ile kabul edilen Türk Ceza Kanunu'nun 243. ve 244. maddeleri bilişim sistemine girme, sistemi engelleme ve bozma, verileri yok etme veya değiştirme, tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirinin uygulanması ile ilgili suçlarda hangi yaptırımın uygulanacağı belirtilmiştir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011: 219). Ancak siber zorbalık ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı'nın Fatih Projesi dışında herhangi bir önleme ve müdahale veya yasal boyutu ile ilgili araştırmalara ulaşılamamıştır.

1.3 Problem

Bu araştırmanın problem cümlesi; Samsun İli'nin merkez ilçeleri olan Canik, Atakum ve İlkadım yerleşim yerlerinin merkezlerinde bulunan 7 resmi ve 2 özel ilköğretimde öğrenim gören öğrencilerin; gözlenen cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı, sosyal aktivitelere katılıp katılmadıkları, sosyo-ekonomik durumları, en sık ziyaret ettikleri internet siteleri ve izledikleri film-dizi türüne göre siber zorbalık düzeylerinin incelenmesi şeklinde belirlenmiştir.

1.4 Alt Problemler

Yukarıda belirtilen problemin incelenebilmesi için bu araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Öğrencilerin en sık ziyaret ettikleri internet sitelerine (sosyal paylaşım, sohbet, forum, oyun siteleri; anlık ileti programları) göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Öğrencilerin internet kullanma sıklıklarına göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Öğrencilerin sosyal aktivitelere katılımlarına göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Öğrencilerin algıladıkları sosyoekonomik düzeye göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Öğrencilerin ilgi duydukları dizi ve film türüne göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.5 Denenceler

1. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre siber zorbalık düzeyleri daha düşüktür.
2. Öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe siber zorbalık düzeyleri artmaktadır.
3. Öğrencilerin en sık ziyaret ettiği internet sitelerine (sosyal paylaşım, sohbet, forum, oyun siteleri; anlık ileti programları) göre siber zorbalık düzeyleri değişmektedir.
4. İnterneti sık kullanan öğrencilerin zorbalık düzeyleri sık kullanmayanlara göre daha yüksektir.
5. Sosyal aktivitelere katılan öğrencilerin katılmayanlara göre siber zorbalık düzeyleri daha düşüktür.
6. Öğrencilerin sosyoekonomik düzey algısına göre siber zorbalık düzeyleri değişmektedir.
7. Aksiyon/macera, korku/gerilim, savaş ve bilim kurgu türü dizi ve filmlere ilgi duyan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi Romantik/Aşk ve Komedi türü dizi ve filmlere ilgi duyan öğrencilere göre daha yüksektir.

1.6 Sayıtlar

Veri toplama aracı olarak kullanılan Siber Zorbalık Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu'nda bulunan maddelere her öğrencinin içtenlikle cevap verdiği kabul edilmiştir.

1.7 Tanımlar

Zorbalık: Zorbalık kişi ya da kişiler tarafından belirli bir süreç içerisinde tekrarlanan ya da birden fazla gerçekleştirilen, içinde bir güç dengesizliği barındıran, gücü elinde tutmak isteyenlerin ihtiyaçlarını karşılayan, engellemeye gücü yetmeyenler tarafından maruz kalınan ve çeşitli şekillerde (sözel, psikolojik, fiziksel v.b...) ortaya çıkan davranış biçimidir (Bridge, 2010: 20).

Siber zorbalık: Bir birey ya da grup tarafından başkalarına zarar vermek amacıyla bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak belli bir süreçte tekrarlanan, kasıtlı ve düşmanca davranışları içerir. (Belsey, 2004)

İlköğretim ikinci kademe: Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarında 6, 7 ve 8. sınıf olarak öğretmenler tarafından eğitim-öğretim hizmeti verilen düzeye denir.

Bilim Kurgu Dizi ve Film Türü: İleri teknoloji araçları kullanılarak ve bilgisayar ortamında kurgulanmış olan, genelde gerçek hayatta yaşanma ihtimali olmayan dizi ve film türlerini kapsamaktadır.

1.8 Sınırlılıklar

1. Bu araştırmanın evreni 2011–2012 öğretim yılında Samsun İli'nde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin özellikleri ile sınırlıdır.
2. Öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri, Siber Zorbalık Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile sınırlıdır.
3. Bireylerin kişisel bilgileri araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu"na verdikleri cevaplarla sınırlandırılmıştır.

1.9 Araştırmanın Önemi

Şu anda yaşlı, yetişkin, genç, ergen ya da çocuk olan herkesin bilinçli ya da farkında olmadan zorbalık durumlarına maruz kalmasına, zorbalık davranışı sergilemesine ya da bu tip durumlara tanıklık etmiş olmasına rağmen halen zorbalık türlerinin azımsanmayacak kadar yaygın oluşunu; yeterince araştırmanın yapılmadığına, zorbalık türlerinin yeterince analiz edilmediğine, yüzeysel incelemelerin daha sık olduğuna ve gerekli önleme ve müdahale stratejilerinin yeterli olmadığına bağlayabiliriz.

Sanal dünyada da gerçek hayattaki olumsuzluklar yaşanmaktadır ve sanal dünyanın kullanım yaygınlığı arttıkça bu olumsuzluklarda paralel olarak artmaktadır. Bu olumsuzlukların içinde siber zorbalık davranışları, internetin en sık kullanıcıları olan ergen ve çocuklar arasında giderek artmaya başlamıştır. Ülkemizde ergen ve çocukların arasındaki siber zorbalık davranışlarının araştırılmasının yurt dışındaki araştırmalara göre geri kaldığı söylenebilir.

Bu araştırma, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde davranış problemlerine neden olabilecek siber zorbalık davranışlarını uygulama nedenlerini ve bu tür davranışların çocuklar üzerindeki etkisini araştırmak, siber zorbalık davranışlarına karşı önlemler almak ve çocukları siber zorbalık davranışlarından uzak tutacak öneriler getirebilmek açısından önemlidir. Psikolojik Danışman ve Rehber öğretmenlerin son zamanlarda bu tür vakalarla karşılaşma oranlarının arttığı da görülmektedir. Çalışmanın benzer problemler yaşayan öğrencilere yönelik pilot bir çalışma olmasından dolayı Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanına özellikle önleyici rehberlik, grup rehberliği ve bireysel psikolojik danışmanlık açısından katkı sağlaması açısından da önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın, siber zorbalık davranışlarının uygulanması ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılacak olan araştırmalara da ışık tutacak olması bu araştırmayı önemli kılan unsurlardan biridir.

1.10 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde gözlenen siber zorbalık düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı, sosyal aktivitelere katılım, en sık ziyaret edilen internet sitesi, en sık izlenen dizi/film türü ve algılanan sosyoekonomik düzey açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca araştırmadaki denenceler üzerinde yapılan inceleme sonucu elde edilen bulgulara bağlı olarak siber zorbalık davranışlarını önleme, müdahale ve siber zorbalık davranış sorunlarının çözümü konusunda eğitmen ve araştırmacılara öneriler getirilmesi amaçlanmaktadır.

BÖLÜM 2

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde siber zorbalık ile ilgili yayın ve araştırmalar olup; ilk olarak yurt dışında daha sonra da yurt içinde yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1 SİBER ZORBALIK İLE İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

2.1.1 Siber Zorbalık İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Yayın ve Araştırmalar

Yurt dışında yapılan yayın ve araştırmalar bölümünde; siber zorbalık düzeyinin yaş ve cinsiyet, interneti kullanma sıklığı veya internet kullanım amacı ile ilişkisi (Slonje ve Smith, 2008; Li, 2005, Akbulut ve arkadaşları, 2010); siber zorbalık davranışının yaygınlığı (Kowalski ve Limber, 2007; Grigg, 2010; Sheriff ve Hoff, 2007, Mura ve arkadaşları, 2011); siber zorbalık ile geleneksel zorbalık arasındaki ilişki (Beran ve Li, 2007; Smith ve arkadaşları, 2008; Gradinger, Strohmeier ve Spiel, 2010, Perren ve arkadaşları, 2010); siber zorbalık davranışının internet bağımlılığı ve güvensizlik düzeyi ile ilişkisi (Çankaya ve Tan, 2010); siber zorbalık davranışına maruz kalma ile psikolojik belirtiler, ihtiyaçlar veya sonuçlar arasındaki ilişki (loveourchildrenusa.org, 2012; Dempsey ve arkadaşları, 2009; Arıca, 2009; Dilmaç, 2009; Erdur-Baker ve Tanrıku, 2010); siber zorbalık davranışına maruz kalmanın duygusal sonuçları (Dooley, 2010; Turan ve arkadaşları, 2011); öğrencilerin sosyal algı seviyelerine göre siber zorbalık düzeyleri (Şahin, Sarı ve Şafak, 2010); siber zorbalık davranışının en sık kullanıldığı çevrimiçi programlar (Arıca ve arkadaşları, 2008); öğrencilerin ahlaki değerlere göre siber zorbalık düzeyi (Dilmaç ve Aydoğan, 2010); öğrencilerin siber zorbalık davranışına karşı aldıkları önlemler ve destek istediği kurum/bireyler (Agatstone ve arkadaşları, 2007); siber zorbalık davranışlarına toplumların veya eğitimcilerin bakış açısı ve beklentileri (Gotfried, 2011, Ryan, Kariuki ve Yılmaz,

2011); siber zorbalık davranışlarını önleme ve müdahale hizmetlerinin yeterliliği (Pearce, 2011; Campbell, 2005) ve siber zorbalık davranışının bazı ülkelerdeki yasal boyutu (Marczak ve Coyne, 2010, Anderson, 2010) ile ilgili yayın ve araştırmalar özetlenmiştir.

Campbell (2005) yapmış olduğu araştırmada; siber zorbalığın olası sonuçlarını, önleme ve müdahale stratejilerini incelemiş, her geçen gün daha büyük bir problem olmaya başladığını, geleneksel zorbalıktan daha kötü sonuçlar doğurabileceğini, önleme stratejilerinin geleneksel zorbalıkla benzer olduğunu ancak müdahale stratejilerinin geleneksel zorbalık ile ayrı düşünülerek yeniden ele alınması gerektiğini saptamıştır.

Kanada'da da 264 ilköğretim öğrencisi üzerinde siber zorbalık düzeyinin görülme sıklığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bir araştırmada; öğrencilerin yarısına yakınının zorbalık kurbanı olduğu ve yaklaşık dörtte birine siber zorbalık yapıldığı; öğrencilerin yarısının siber zorbalık yapılan birini tanıdığı, erkek öğrencilerin yüzde 22.3, kız öğrencilerin ise yüzde 11.6'sının siber zorbalık davranışı sergilediği; erkek öğrencilerin yüzde 25'inin, kız öğrencilerin ise yüzde 25.6'sının siber zorbalık davranışına maruz kaldığı saptanmıştır (Li, 2005).

Agatstone ve arkadaşları (2007) ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimden toplam 148 öğrenci üzerinde siber zorbalığın etkisini daha iyi anlayabilmek için yaptıkları araştırmada; özellikle kız öğrencilerin siber zorbalığı bir problem olarak gördüğünü, siber zorbalık söz konusu olduğunda öğrencilerin okul personelini yardımcı kaynak olarak görmediğini saptamışlardır. Ayrıca öğrencilerin siber zorbalık durumlarıyla karşılaştıkları anlarda okul dışında oldukları ancak siber zorbalığın okulda olumsuz etkilerinin olduğunu, öğrencilere zararlı çevrimiçi davranışlara maruz kaldıklarında nasıl tepki verecekleri konusunda faydalı stratejiler önerilerek başarılı olduğunu ancak öğrencilerin sakıncalı web sitelerin kapatılması düşüncesini pek onaylamadıklarını saptamışlardır.

Kowalski ve Limber (2007) Amerika'daki 3767 ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde siber zorbalık davranışının yaygınlığını inceledikleri araştırmalarında;

öğrencilerin yüzde 11'inin son birkaç ay içinde en az bir kez siber zorbalık davranışına maruz kaldığını, yüzde 7'sinin hem siber zorba hem de siber kurban olduğunu, yüzde 4'ünün ise başkasına son birkaç ay içinde en az bir kez siber zorbalık davranışı sergilediğini saptamışlardır. Aynı araştırmada siber zorbalığın en yaygın yöntemlerinin anlık mesajlaşma, sohbet odaları ve e-postalar olduğu, siber zorbalık davranışına maruz kalanların yaklaşık yarısının failin kimliğini bilmediğini saptamışlardır.

Beran ve Li (2007) tarafından Kanada'da 432 ortaöğretim öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada; siber zorbalık ve okul zorbalığı arasındaki ilişki incelenmiş; siber zorbalık ile okul zorbalığı arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Aynı araştırmada öğrencilerin yüzde 42'sinin daha önce hiç siber zorbalık deneyimi yaşamadığı; yüzde 58'nin ise bir iki defa ya da daha sık siber zorbalık deneyimi yaşadığını saptamıştır. Ayrıca siber zorbalık davranışı sergileme ve siber zorbalık davranışına maruz kalma ile okul başarısızlığı ve dikkat eksikliği arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Sheriff ve Hoff (2007) yapmış olduğu araştırmada; siber zorbalığın yaygınlığını, sebeplerini ve denetim metodlarını incelemişler, siber zorbalığa evdeki bilgisayarlarda ve kişisel cep telefonlarında çok sık rastlandığını, siber zorbalık davranışlarını önlemek için sağlıklı bir denetim olmadığını ve bu denetimsizlik yüzünden sosyal yozlaşmanın ortaya çıkabileceğini saptamışlardır. Ayrıca en çok ergenler arasında yaygın olduğunu ve önemli miktarının cinsiyet temelli taciz ve homofobiden oluştuğunu; siber zorbalığın gerçek şiddete dönüştüğünü; siber zorbalığı önlemek için uygun politikaların geliştirilmesini, öğretmen eğitimlerinin, üniversite araştırmalarının ve internet bazlı eğitimlerin desteklenmesi gerektiğini, ergenlerin interneti daha etkin ve verimli kullanmalarını sağlayacak eğitimlerin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Smith ve arkadaşları (2008) tarafından İngiltere'de 11 – 16 yaş grubu 625 ilköğretim öğrencisi üzerinde siber zorbalık ile ilgili yapılan araştırmada; siber zorbalığın geleneksel zorbalığa göre sıklığının daha az olduğu, okul dışında okul içinden daha fazla rastlandığı, siber zorbalığın en yaygın türlerinin telefonla arama, metin mesajı ve anlık mesajlaşma olduğu ve etkilerinin geleneksel zorbalıkla karşılaştırılabileceğini belirtilmiştir. Siber zorbalık davranışının genelde bir ya da birkaç öğrenci tarafından

sergilendiği, genellikle sadece bir hafta bazen de bir haftadan daha fazla sürdüğü, siber zorbalık davranışına maruz kalan öğrencilerin siber zorbalık davranışı sergileyen kişiyi engelleme/önleme gibi önlem almadıkları veya herhangi biri tarafından uyarılmadıkları saptanmıştır.

Slonje ve Smith (2008), 360 ergen (12-20) üzerinde siber zorbalığın niteliğini ve kapsamını incelemek için yaş ve cinsiyet, başkalarına söyleme, algılanan etki ve yetişkinlerin farkındalık algısı ile ilgili dört kategoride (anlık ileti, e-posta, telefon görüşmesi ve fotoğraf/video klip) yaptıkları araştırmada; siber zorbalığın ilköğretim ikinci kademedeki altıncı sınıf öğrencilerinde daha az görülme sıklığı olduğunu, cinsiyetler arası farkın düşük olduğunu, fotoğraf/video klip araçları kullanılarak yapılan siber zorbalığın öğrenciler üzerinde son derece olumsuz bir etkisinin olduğunu; siber kurbanların ya arkadaşlarına söylemeyi ya da hiç kimseye söylememeyi tercih ettiğini; ayrıca yetişkinlerin siber zorbalığın ergenler tarafından nasıl algılandığının farkında olmadığını saptamışlardır.

Arıca ve arkadaşları (2008) öğrencilerin siber zorbalık davranışları hakkında eğitimcilerle rehber olmasını amaçladıkları bu araştırmada, Türkiye'deki 269 ilköğretim öğrencisi üzerinde siber zorbalık davranışına maruz kalmanın ve siber zorbalık davranışı sergilemenin çeşitli değişkenler ile arasındaki ilişkiyi incelemiştir; öğrencilerin internet kullanımı ile anlık ileti, başka biri olarak kendini tanıtmaya, iftira atma, virüslü e-mail yollama, başkalarına ait izinsiz fotoğraf/video paylaşımı türündeki siber zorbalık davranışlarına maruz kalma ve bu türdeki siber zorbalık davranışlarını sergileme arasında pozitif yönde ilişki olduğunu; öğrencilerin yüzde 36.1'nin internette istenmeyen ve rahatsız edici durumlara karşı karşıya kaldığını ve bu durumu yüzde 25'nin akranlarına ya da ebeveynlerine bildirdiğini, yüzde 30'unun sanal ortamda rahatsız eden kişiyi engelleme gibi etkin çözümler kullandığını, öğrencilerin anlık ileti, başka biri olarak kendini tanıtmaya, iftira atma, virüslü e-mail yollama, başkalarına ait izinsiz fotoğraf/video paylaşımı türlerinden en az biri aracılığıyla siber zorbalık davranışına maruz kaldığını, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışına maruz kaldığını saptamıştır.

Dempsey ve arkadaşları (2009) Amerika’da 1684 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapmış oldukları araştırmada; açık ve ilişkisel mağduriyet (geleneksel zorbalık davranışına maruz kalma) ile siber kurbanlığın örtük yapısını ve depresyon, sosyal anksiyete semptomlarının siber zorbalık ile ilişkisini incelemiş, açık ve ilişkisel mağduriyet ile siber kurbanlığın farklı bir örtük yapısının olduğunu, siber mağduriyetin sosyal anksiyete ile zayıf bir ilişkinin olduğunu ancak depresyon ile arasında ilişki olmadığını saptamışlardır.

Arıca (2009) Türkiye’de 695 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada; üniversite öğrencilerinin psikiyatrik belirtilerine göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki fark incelenmiş, psikiyatrik belirtilerine göre siber zorba/kurban olanlar, siber zorba olanlar, siber kurban olanlar ve siber zorba/kurban olmayanlar arasında anlamlı fark olduğunu, siber zorba ya da kurban olmayanların psikiyatrik belirtilerinin siber zorba olanlardan ve siber zorba/kurban olanlardan daha az olduğunu saptamıştır. Psikotik ve saldırganlığın siber zorbalığın anlamlı yordayıcısı olduğunu; katılımcıların yarısına yakınının sanal ortamda farklı bir kimlik kullandıklarını, farklı bir kimlik kullanımı ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Siber kurbanlığa göre cinsiyetler arası anlamlı fark olmadığını; ancak erkeklerin siber zorbalık ve başka bir kimlik kullanma sıklığının kadınlardan daha fazla olduğunu saptamıştır.

Dilmaç (2009) Türkiye’de Selçuk Üniversitesi’nde 666 üniversite öğrencisi üzerinde yapmış olduğu bu araştırmada; psikolojik ihtiyaçlar (başarı, hakimiyet, basiret, planlama, bireyin başkalarının ve kendi davranışlarını anlama girişimi, manevi ilgi, kişiler arası ilişki, heteroseksüel ihtiyaçlar, özerklik, saldırganlık, değişim, duygusal ilgi, aşağılanma, saygı) ile siber zorbalık arasındaki ilişkiyi incelemiş, psikolojik ihtiyaçlarla siber zorba olanlar, siber kurban olanlar, siber zorba/kurban olanlar ve siber zorba ya da kurban olmayanlar arasında anlamlı fark olduğunu, başkalarının ve kendi davranışlarını anlama girişiminin siber zorbalığın olumsuz yordayıcısı olduğunu, saldırganlık ve duygusal ilgi ihtiyacının siber zorbalığın olumlu bir yordayıcısı olduğunu, basiret ve kişiler arası ilişkilerin siber kurbanlığın olumlu bir yordayıcısı olduğunu saptamıştır. Ayrıca öğrencilerin yüzde 22.5’nin en az bir kez siber zorbalık davranışı sergilediğini, yüzde 55.3’ünün ise en az bir kez siber zorbalık davranışına

maruz kaldığını, bununla birlikte siber kurbanlığın kadınlarda erkeklerden daha yüksek olduğunu ve siber zorbalığın erkeklerde kadınlardan daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Bauman ve Pero (2010) 30 işitme engelli ve 22 işitme engeli olmayan ortaöğretim öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada; geleneksel zorbalık/kurbanlık ile siber zorbalık/kurbanlık arasındaki ilişkiyi parametrik olmayan testlerle inceleyerek; geleneksel zorbalık ile geleneksel kurbanlık arasında; siber zorbalık ile siber kurbanlık arasında güçlü bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Ayrıca işitme durumuna göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını tespit etmişlerdir.

Akbulut ve arkadaşları (2010) Türkiye’deki 18 – 25 yaş arası internet kullanıcılarının interneti kullanma amaçlarına göre siber zorbalık mağduriyet düzeylerini inceledikleri bu araştırmada; internet kullanım amacının siber zorbalık mağduriyetinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu; arkadaş bulmak için interneti kullananların siber zorbalık mağduriyetini böyle bir amacı olmayanlara göre daha fazla yaşadığını; sadece kişisel ilgi alanları için interneti kullananların siber zorbalık mağduriyetiyle karşı karşıya kalma sıklıklarının böyle bir amacı olmayanlara göre daha az olduğunu saptamışlardır. Özel çevrimiçi uygulamalarının (forum, blog, anlık ileti, e-posta) kullanım sıklığıyla siber zorbalık mağduriyeti arasında anlamlı ilişki olduğunu; internet kullanım sıklığı arttıkça siber zorbalık mağduriyetinin arttığını; evden internete girenlerin internet kafelerde girenlere göre daha az problem yaşadıklarını; sosyoekonomik düzeyi yüksek olanların orta ve düşük olanlara göre siber zorbalık mağduriyetiyle daha sık karşılaştığını; kızların erkeklerden daha fazla siber zorbalık mağduru olduğunu saptamışlardır.

Grigg (2010) İngiltere’de 8 – 54 yaş arasındaki 32 kişi üzerinde siber zorbalık ile ilgili yapmış olduğu araştırmada; siber zorbalık davranışı kavramlarını sahtekârlık, saldırganlık, istenmeyen mesajlar, söylenti yaymak, başkalarının e-posta hesaplarını ele geçirmek, tehdit, taciz, saldırı, istenmeyen telefon aramaları, kötü niyetli mesajlar olarak nitelendirilmiş ayrıca katılımcılar üzerinde yapılan araştırmada mahremiyet ihlalini hissetmeleri sonucunda katılımcıların ses tonunda öfke ve hayal kırıklığı yarattığını saptamıştır.

Grading, Strohmeier ve Spiel (2010) Avusturya’da 1150 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapmış oldukları araştırmada; öğrencilerin geleneksel zorbalık davranışlarını siber zorbalık davranışlarıyla karşılaştırmışlar ve siber zorbalık düzeylerini cinsiyetlerine göre incelemişlerdir. Siber zorbalık davranışının geleneksel zorbalık davranışlarına göre daha az sergilendiğini, siber zorbalık düzeylerinde cinsiyete göre fark olduğunu, erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre siber zorbalık davranışına maruz kalma oranının da daha yüksek olduğunu saptamışlardır.

Perren ve arkadaşları (2010) İsviçre (N: 374) ve Avusturya’daki (N: 1320) ergenler üzerinde yaptıkları araştırmada; ergenlerde geleneksel ve siber zorbalık; siber kurbanlık ve depresif belirtiler arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Geleneksel zorbalığa maruz kalan öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma seviyelerinin, geleneksel zorbalardan daha yüksek olduğunu; geleneksel yollarla zorbalık davranışı sergileyenlerin siber kurbanlık düzeylerinin, geleneksel zorbalık davranışı sergilemeyenlere göre yüksek olduğu saptamışlardır. Ayrıca geleneksel yollarla zorbalık davranışı sergileyenlerin siber zorbalık düzeylerinin, geleneksel zorbalık davranışına maruz kalan ya da kalmayanlara göre daha yüksek olduğunu; siber zorbalık davranışına maruz kalanların siber zorbalık davranışı sergileyenlere göre depresif belirtilerin daha fazla görüldüğünü belirlemişlerdir. Siber kurbanlığın depresif belirtilerin anlamlı yordayıcısı olduğunu; son olarak kızların siber kurbanlık düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu saptamışlardır.

Erdur-Baker ve Tanrıkulu (2010) Türkiye’de yapmış oldukları araştırmada; 165 ilköğretim ikinci kademe öğrencisinin siber zorbalık deneyimlerinin psikolojik sonuçlarını incelemişlerdir. Siber mağduriyetin depresyonla arasında anlamlı ilişki olduğunu; siber zorbalığın depresyonla arasında anlamlı ilişki olmadığını; siber mağduriyetin depresif belirtileri arttırdığını ve ayrıca siber zorbalık deneyiminin yaş ve cinsiyetle anlamlı bir etkileşiminin olduğunu saptamışlardır.

Dooley ve arkadaşları (2010) yapmış oldukları araştırmada; Avusturya ve Avustralya'daki siber zorbalık davranışına maruz kalan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal belirtilerini ve sekiz çeşit yardım arama davranışını (veliler, diğer aile bireyleri, okul arkadaşları, okul dışı arkadaşlar, öğretmenler, çocuk yardım hattı, internet siteleri ve diğer) incelemiştir. Avusturya'da kızların siber zorbalığa maruz kalmanın ve bunun duygusal belirtilerinin erkeklerden daha yüksek oranda olduğunu; Avusturya'da erkeklerin siber zorbalığa maruz kalma sıklığının kızlardan daha yüksek olduğunu; ancak kızların duygusal belirtilerinin erkeklerden daha yüksek oranda olduğunu saptamışlardır. Siber zorbalığa maruz kalanların yardım arama davranışlarına göre iki ülke arasında anlamlı fark olduğunu; her iki ülkede de cinsiyete göre yardım isteme davranışında anlamlı fark olduğunu, her iki ülkede kızların yardım isteme davranışının erkeklerden daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir. Avusturyalı öğrencilerin ebeveynlerden ve okul arkadaşlarından yardım istediğini; Avustralya'daki erkeklerin internet sitesinden kızlara oranla daha fazla yardım isteme davranışı sergilediğini, Avusturyalı erkeklerin yardım isteme davranışı için öğretmenlerini, kızların ise ebeveynlerini, ailenin diğer bireylerini, okul arkadaşlarını ve okul dışı arkadaşlarını daha çok tercih ettiğini; her iki ülkede de çocuk yardım hattını tercih eden öğrencilerin çok az olduğunu saptamışlardır.

Şahin, Sarı ve Şafak (2010) Türkiye'nin Trabzon şehrinde ortaöğretim öğrenimi gören 300 öğrenci üzerinde yapmış oldukları araştırmada; siber zorbalık/kurbanlık düzeyleriyle sosyal algı seviyeleri arasındaki ilişkiyi incelemişler, öğrencilerin siber zorbalık/kurbanlık düzeyleri arttıkça sosyal algı düzeylerinin düştüğünü tespit etmişlerdir. Yani siber zorba/kurban olanların sosyal algısını düşük olarak saptamışlardır. Ayrıca siber zorbalık düzeyine göre yüksek ve düşük sosyal algı düzeyleri arasında anlamlı fark olduğunu; aynı şekilde siber kurbanlık düzeyine göre yüksek ve düşük sosyal algı düzeyleri arasında anlamlı fark olduğunu saptamışlardır.

Dilmaç ve Aydoğan (2010) tarafından Konya'da 300 ilköğretim ikinci kademe öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada; öğrencilerin ahlaki değerlerine göre siber zorbalık düzeyleri incelenmiş, saygı, barışseverlik, dürüstlük ve hoşgörünün siber zorbalık davranışının anlamlı bir yordayıcısı olduğu; araştırmaya katılan öğrencilerin

yüzde 19.6'sının daha önce en az bir kere siber zorbalık davranışı sergilediği, yüzde 56.2'sinin daha önce en az kere siber zorbalık davranışına maruz kaldığı, yüzde 44.5'inin sanal ortamda gizli kimlik kullandığı saptanmıştır.

Marczak ve Coyne (2010) Almanya, Lüksemburg, Belçika ve Birleşik Krallık'ta siber zorbalık yasalarını inceledikleri araştırmada; ülkeler arasındaki siber zorbalık suçları ile ilgili yasal farklılıkların belirsizliklere yol açtığını (Örn: Herhangi bir ülkedeki biri başka ülkedeki birine siber zorbalık davranışı sergilediği zaman ne gibi yaptırımları olmalıdır, yine herhangi bir ülkedeki biri başka ülkedeki birine siber zorbalık davranışı sergilediği zaman hangi ülkenin yasaları geçerli olmalıdır? v.b...), siber zorbalık davranışı ile ilgili yasalara sahip olan ülkelerin mevcut yasalarının yeterli olmadığını, okullarda daha belirgin müdahale hizmetlerinin olması gerektiğini saptamışlardır.

Çankaya ve Tan (2010) yaptıkları araştırmada; yapısal eşitlik modeli ile siber zorbalık davranışları ile güvensizlik düzeyi ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemişler; siber zorbalık davranışlarının güvensizlik düzeyi ve internet bağımlılığıyla arasında anlamlı ilişki olduğunu saptamışlardır.

Anderson (2010) yaptığı araştırmaya göre zorbalık suçlarının yüzde 20 ila 40'ının elektronik iletişim araçlarıyla olduğu, siber zorbalık suçlarıyla ilgili ABD'nin 47 eyaletinde yasa bulunduğu, ilk siber zorbalık yasasının 1999 yılında Kaliforniya eyaletinde konulduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu araştırmada; mahkemelerin ve siber zorbalık mağdurlarının karşılaştığı en büyük sorunun siber zorbalığın yapıldığını kanıtlamak olduğunu saptamıştır.

Mura ve arkadaşları (2011), yapmış oldukları araştırmada; siber mağduriyetlik düzeyine göre Türkiye (N: 122) ve İtalya'daki (N: 215) üniversite öğrencilerinin benzerliklerini ve farklılıklarını incelemişlerdir. İtalya'daki öğrencilerin çevrimiçi iftira, özel mesaj ve mahrem resimlerin izinsiz paylaşımı maddelerinden daha yüksek puan aldıklarını saptarlarken; Türkiye'deki öğrencilerin telefon şakası ve sanal kimlik hırsızlığı maddelerinden daha yüksek puan aldığını saptamışlardır.

Walrave ve Heirman (2011) Belçika'daki Fransız okullarında öğrenim gören 1318 ergen üzerinde yapmış oldukları araştırmada; siber zorbalık davranışı sergileyen meslek eğitiminde öğrenim gören katılımcıların yüzde 37.5; sanat ve teknik eğitiminde öğrenim gören katılımcıların yüzde 51.3; genel-teorik eğitimde öğrenim gören katılımcıların yüzde 23.7 olduğunu saptamışlardır. Ayrıca Belçika'da yaygınlığını; katılımcıların beşte birinin siber zorbalık davranışı sergilediği, üçte birinin ise siber zorbalık davranışına maruz kaldığı şeklinde tespit etmişlerdir.

Turan ve arkadaşları (2011) İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrenim gören 18 – 30 yaş grubu 579 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada; elektronik ortamda rahatsız edilen bir arkadaşının olduğunu duyan öğrenciler yüzde 74.8; elektronik ortamda rahatsız edilen öğrenciler yüzde 56.1, sadece internet yoluyla rahatsız edilenler yüzde 20.7, hem internet hem cep telefonu yoluyla rahatsız edilenler yüzde 51.7; sadece bir kez rahatsız edilenler yüzde 14, iki kez rahatsız edilenler yüzde 30, iki kereden fazla rahatsız edilenler yüzde 56; rahatsız eden kişiyle elektronik ortamda tanışanlar yüzde 11.8, tanıdık biri olduğunu belirten yüzde 8.9, rahatsız eden kişiyi tanımayanlar yüzde 79.3; istenmeyen şeyleri yapmak için tehdit edilenler yüzde 13, istenmeyen şeyleri yapmak için rahatsız edilen yüzde 61.3, davet ve teşvik edilenler yüzde 33.3; elektronik ortamda rahatsız edildiğini arkadaşlarına söyleyen 40.4, hiç kimseye söylemeyen 11.7, ebeveynlerine söyleyen 2.4; elektronik ortamda rahatsız edildiği için öfke duyanlar yüzde 80.6, kaygı duyanlar yüzde 20, heyecanlananlar yüzde 12.7, utanç duyanlar yüzde 8.9, incindiğini hissedenler yüzde 6.3, suçluluk hissedenler yüzde 3.5; elektronik ortamda rahatsız eden kişinin cinsiyetine göre erkekleri yüzde 54, bayanları yüzde 18 olarak saptanmışlardır. Ayrıca elektronik ortamda kadınların erkeklerden daha fazla rahatsız edildiklerini saptamışlardır.

Gotfried ve arkadaşları (2011) 24 ülkede 18.687 kişi üzerinde yapmış oldukları araştırmada; 18-64 yaş aralığındaki bireylerin yüzde 66'sının siber zorbalığı daha önce duyduğunu ya da bildiğini tespit etmişlerdir. Türkiye'nin siber zorbalık farkındalığına göre 24 ülke arasında 21. sırada olduğunu, Türkiye'deki katılımcıların yarısının siber zorbalık ile ilgili daha önce bir şeyler duyduğunu veya okuduğunu saptamışlardır. En

yüksek farkındalığın Endonezya, en düşük farkındalığın ise Suudi Arabistan olduğunu, katılımcıların yüzde 77'si tarafından siber zorbalık davranışlarını önlemek için mevcut anti-zorbalık tedbirlerinden ziyade özel bir önlem alınması gerektiğini düşündüklerini, katılımcıların yüzde 3'ünün evinde düzenli bir şekilde siber zorbalık davranışına maruz kalan bir çocuk olduğunu, yüzde 3'ünün evinde bazen siber zorbalığa maruz kalan bir çocuk olduğunu, yüzde 6'sının evinde arada sırada siber zorbalığa maruz kalan bir çocuk olduğunu, yüzde 12'sinin evinde ise çok nadir siber zorbalığa maruz kalan bir çocuk olduğunu saptamışlardır. Katılımcıların yüzde 60'ının Facebook gibi sosyal ağ siteleri, yüzde 42'sinin cep telefonu ve diğer mobil cihazlar, yüzde 40'ının sohbet odaları, yüzde 32'sinin e-mail, yüzde 32'sinin anlık ileti, yüzde 20'sinin diğer web siteleri, yüzde 9'unun ise diğer teknolojik cihazlar aracılığıyla çocukların siber zorbalığa maruz kaldığı düşüncesinde olduğunu saptamışlardır.

Ryan, Kariuki ve Yılmaz (2011) Kanada (N: 421) ve Türkiye'de (N: 163) yapmış oldukları araştırmada; stajyer (aday) öğretmenlerin siber zorbalık algısını incelemişler, siber zorbalığın öğrenciler üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu; dörtte üçünden fazlasının siber zorbalık için kaygı duyduğunu; siber zorbalık davranışı sergileyenleri tespit etme açısından Türkiye'deki katılımcıların kendine Kanada'daki katılımcılardan daha fazla güven duyduğunu; siber zorbalığın yönetimiyle ilgili yarısından fazlasının kendine güvenmediğini; katılımcıların yarısından fazlasının, hizmet içi eğitimin siber zorbalık yönetimine katkısı olmadığını düşündüğünü; neredeyse bütün katılımcıların (yüzde 90), siber zorbalık yönetiminin hizmet içi eğitim programlarında ve öğrenci merkezli programlarda olması gerektiğini bununla birlikte velilerin de bu programlara dahil edilmesini savunduğunu saptamışlardır.

Pearce (2011), okullarda siber zorbalığa müdahale hizmetlerini geliştirmek için meta analiz tekniği ile yapmış olduğu araştırmada; okullarda her türlü zorba davranışların (siber zorbalık da dahil) etkili bir şekilde engellenmesi ve yönetilmesi için mevcut müdahale yaklaşımlarının önemli olduğunu ve okulların geliştirilmiş siber zorbalık davranışlarını müdahale stratejilerini uygulamaya koymalarını mümkün kılmak için kapasite desteklerini güçlendirme ihtiyacı olduğunu saptamıştır.

Siber zorbalık davranışına maruz kalmanın psikolojik ve duygusal sonuçlarının incelendiği bir araştırmada; siber zorbalığa maruz kalan bir çocukta depresyon, anksiyete, öfke ve korku, okula gitmek istememe, sınıfını ya da okulunu değiştirme isteği, arkadaşlarından kaçınma, bilgisayar kullanımında tereddüt yaşaması gibi belirtilerin olabileceği saptanmıştır (loveourchildrenusa.org, 2012).

2.1.2 Siber Zorbalık İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Yayın ve Araştırmalar

Yurt içinde yapılan yayın ve araştırmalar bölümünde; siber zorbalık düzeyinin yaş ve cinsiyet, interneti kullanma sıklığı veya internet kullanım amacı gibi değişkenlerle ilişkisi (Şahin ve ark 2010; Soydaş, 2011; Ayas ve Horzum, 2012, Erdur-Baker ve Kavşut, 2007, Sarak, 2012); siber zorbalık davranışının yaygınlığı (Çetinkaya, 2010; Özdemir ve Akar, 2011); siber zorbalık ile geleneksel zorbalık arasındaki ilişki (Topçu, 2008); siber zorbalık düzeyler ile empatik eğilimler ve okul türlerinin ilişkisi (Çifçi, 2010); aileden algılanan sosyal desteğin siber mağduriyet ve siber mağduriyetin arkadaştan algılanan sosyal destek üzerindeki etkisi (Eroğlu ve Peker, 2011); ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin okul sosyal iklimine göre siber zorbalık/kurbanlık düzeylerinin incelenmesi (Bayar, 2010); ilk ve orta ergenlikte siber zorbalık durumları (Burnukara, 2009); riskli internet davranışları, koşullu öz değer ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişki (Eroğlu, 2011); siber zorbalık davranışlarına toplumların veya eğitimcilerin algıları ve beklentileri (Akbulut ve Çuhadar, 2011; Ayas ve Horzum, 2011) ve boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet ilişkisinde cinsiyetin aracılıktaki etkisi (Peker, Eroğlu ve Çitemel, 2012) ile ilgili yayın ve araştırmalar özetlenmiştir.

Erdur-Baker ve Kavşut (2007) yaptıkları araştırmada; 228 ortaöğretim öğrencisinin siber zorbalık deneyimleri ve elektronik iletişim araçlarını kullanma sıklıklarını incelemişler, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre hem daha az siber zorbalığa maruz kaldığını hem de daha az siber zorbalık yaptığını tespit etmişlerdir. Ayrıca elektronik iletişim araçlarından internet temelli kaynakların kullanımı ile siber zorba ya da kurban olma arasında pozitif yönde ilişki bulunduğunu; okul türü, ailenin ekonomik geliri, yaş

ve sınıf değişkenlerinin siber zorba ya da siber kurban olma ile ilişkili olmadığını saptanmıştır.

Topçu (2008) yapmış olduğu araştırmada; yaş ortalaması 16.83 olan 717 ergenin geleneksel zorbalık, empati, cinsiyet, internet kullanımı ve yetişkin denetimine göre siber zorbalık düzeyini incelemiş, erkek katılımcıların kız katılımcılara göre siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu; geleneksel zorbalık deneyimlerinin siber zorbalık deneyimlerinin anlamlı yordayıcısı olduğunu; elektronik iletişim araçlarını sık kullanmanın siber zorbalık deneyimlerinin yormada başarılı bir değişken olduğuna işaret ettiğini; empati düzeyi yüksek olan kızların daha az siber zorbalık davranışı sergilediğini; empati düzeyi düşük olan erkeklerin daha sık siber zorbalık davranışı sergilediğini saptamıştır.

Burnukara (2009) yapmış olduğu araştırmada; 12 – 18 yaş arası ilk ve orta ergenlikte bulunan öğrencilerin siber zorbalık durumlarını betimsel olarak incelemiş, erkeklerin kızlara oranla daha fazla siber zorbalık davranışı sergilediğini; ergenlerin siber zorbalık davranışlarıyla okul dışında okul içinden daha fazla karşılaştıklarını; siber zorbalık davranışını durdurmak için en çok karşı koyma ve e-posta adresini ya da telefon numarasını değiştirme yollarını seçtiklerini saptamıştır. Cinsiyete göre siber zorbalık davranışını durdurmak için başvuru yöntemleri arasında anlamlı fark olduğunu; kızların, birine anlatmak davranışını erkeklere göre daha fazla tercih ettiğini; erkeklerin ise durmalarını istemek, karşı koyarak mücadele etmek, göz ardı etmek, e-posta adresini ya da telefon numarasını değiştirmek davranışlarını kızlara göre daha fazla tercih ettiğini saptamıştır. İlköğretim öğrencilerinin birine anlatmak, durmalarını istemek ve göz ardı etmek davranışlarını ortaöğretim öğrencilerine göre daha fazla tercih ettiğini; Ortaöğretim öğrencilerinin ise karşı koyarak mücadele etmek, saldırgan e-posta ya da maillerin kaydını tutmak ve polise veya başka yetkililere bildirmek davranışlarını ilköğretim öğrencilerine göre daha fazla tercih ettiğini tespit etmiştir. Ayrıca öğrencilerin sınıf düzeyi azaldıkça sanal kurbanlık düzeylerinin arttığını; annesi çalışan öğrencilerin sanal kurbanlık düzeylerini annesi çalışmayanlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Bayar (2010) toplam 1238 ilköğretim ve ortaöğretim öğrencisi üzerinde okul sosyal iklimi ile ergenlerin hem fiziksel ortamda hem de sanal ortamda maruz kaldıkları veya uyguladıkları zorbalık olaylarının ilişkisini ve bu ilişkide akranlara dair algıların aracı bir rolünün olup olmadığını incelemiştir, yüzde 14.1'nin siber zorba, siber kurban ya da siber zorba-kurban olduğu; erkeklerin siber zorbalık davranışı sergileme ve siber zorbalık davranışına maruz kalma durumlarına göre kızlarla aralarında anlamlı fark olduğu; 6. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık davranışına maruz kalma düzeylerinin 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksek olduğu; siber zorbalığa karışmayanların okulu, öğretmenleri ve diğer öğrencileri siber zorba, siber zorba/kurban olanlara göre daha olumlu ve uyumlu algıladığı saptanmıştır.

Çifçi (2010) yaptığı araştırmada; toplam 474 dokuzuncu sınıf öğrencisinin siber zorbalık düzeyleri ile empatik eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir, dokuzuncu sınıf erkek öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu; meslek lisesi öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin imam hatip, Anadolu, öğretmen ve fen liselerine göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Kardeş sayılarının siber zorbalık düzeyinin anlamı bir yordayıcısı olmadığını; öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinde anne veya baba eğitimi açısından anlamlı fark olmadığını; anne/baba meslek ve aylık gelir değişkenlerine göre de siber zorbalık düzeylerinde anlamlı fark olmadığını saptamıştır. 9 yıl ve üstünde internet kullanıcısı olanların siber zorbalık düzeyi 1-3 yıl internet kullanıcısı olanlara göre daha fazla olduğunu; internet erişimini internet kafeden sağlayan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin evden sağlayanlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Ayrıca günde 9 saat ve üzerinde internette vakit geçiren öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin günde 1-3 saat vakit geçiren ve internet kullanmayanlara göre daha yüksek olduğunu; oyun amaçlı internet kullanıcıları ile sohbet, bilgi edinme ve ödev amaçlı kullanıcılar arasında oyun amaçlı kullananların lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu saptanmıştır.

Şahin ve arkadaşları (2010) nitel araştırma yöntemlerinden biri olan “özel durum çalışması” ile yapmış oldukları araştırmada; 6 kız ve 6 erkek olmak üzere toplam 12 ortaöğretim öğrencisinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşlerini incelemişlerdir. Siber zorba davranışını erkeklerin

kızlara oranla daha fazla sergilediğini; gizli numarayla rahatsız etmenin, en sık kullanılan siber zorbalık davranışı olduğunu; erkeklerin en çok maruz kaldıkları siber zorbalık davranış türü e-posta aracılığı ile birisinden hakaret/cinsel içerikli/tehdit içeren mesajlar alma, kızların ise en çok maruz kalınan siber zorbalık davranış türü gizli numaradan rahatsız edilme olduğunu saptamışlardır. Öğrencilerin siber zorbalık davranışına karşı en çok hissettikleri duygunun öfke ve nefret olduğu; üzüntü ve aşağılanmışlık duygusunu sadece kızların, intikam isteği ve nefret duygusunu ise sadece erkeklerin hissettiği tespit etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin çoğu öğretmenlerin internet kullanımıyla ilgili seminerler vermeleri ve aydınlatıcı görev üstlenerek öğrencileri yönlendirmeleri gerektiğini, ailelerin çocuklarına yeterli ilgi göstermeleri gerektiğini düşündüğünü saptamıştır.

Çetinkaya (2010) 648 ilköğretim ikinci kademe öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada; siber zorbalığın yaygınlığını incelemiş, siber zorbalık davranışlarına erkeklerin kızlara oranla daha fazla maruz kaldığını; siber zorbalık davranışlarını erkeklerin kızlara oranla daha sık uyguladığını; çoğunun zorbalık davranışı ile karşı karşıya kaldıkları zaman ne yapacaklarını bilmedikleri saptamıştır.

Ayas ve Horzum (2011) yaptıkları araştırmada; toplam 140 öğretmenin sanal zorbalık algıları ve bunları cinsiyet, kıdem, yaş, branş ve sanal zorbalık amacıyla kullanılabilir araçların kullanım düzeyi değişkenleri açısından incelemiş, öğretmenlerin sanal zorbalık algılarının; cinsiyet, kıdem, yaş, branş ve sanal zorbalık amacıyla kullanılabilir araçların kullanım düzeyi açısından farklılık göstermediğini saptamışlardır.

Akbulut ve Çuhadar (2011), yaptıkları araştırmada; 55 stajyer bilgi ve teknoloji öğretmenin siber zorbalığa ilişkin düşüncelerini incelemiş, katılımcılardan; belirli bir siber zorbalık olayı gözlemleyen 42, siber zorbalık davranışı mağdurlarının bayan olduğunu belirten 23, siber zorbalığın Facebook gibi sosyal paylaşım sitelerinde yaygın olduğunu düşünen 22, cep telefonu aracılığı ile olduğunu düşünen 18, anlık ileti ve e-posta olduğunu düşünen 19 kişinin olduğunu; yaklaşık yarısının sosyal paylaşım ve cep telefonu yoluyla kadınlara yönelik cinsel taciz olduğunu düşündüğünü; yarısının siber

zorbalığın Facebook gibi sosyal paylaşım sitelerinde çevrimiçi oyunlar, tartışma forumları ve çevrimiçi bahis oyunlarından daha fazla olduğunu düşündüğünü; katılımcıların çoğunun, mağdurların çeşitli psikolojik problemler yaşadığını ve mağdurun böyle bir durumla karşı karşıya kaldığı zaman ailesi ve arkadaşlarıyla paylaştığını veya siber zorbalık davranışı sergileyen kişiyle iletişimi kestiğini belirttiğini saptamışlardır.

Soydaş (2011) tarafından yapılan araştırmada; yaş ortalaması 14.87 olan 1395 ergende ebeveyn izlemesi, sanal zorbalık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiler cinsiyete göre incelenmiş, bütün sınıf düzeylerinde (6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12) erkeklerin kızlara göre daha fazla sanal zorbalık davranışı sergilediği saptanmıştır. Ayrıca hem erkeklerde hem kızlarda sanal zorbalık davranışlarına karışmayanların yaşam doyumu ölçeğinden aldıkları puanların sanal zorbalık davranışına karışanlara göre daha fazla olduğu; sanal zorbalık davranışlarına karışmayanların ebeveyn izlemesi ölçeğinden aldıkları puanların sanal zorbalık davranışına karışanlara göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Cinsiyete göre; erkeklerde yaş değişkeninin siber zorbalık davranışlarının anlamlı yordayıcısı olmadığı; internet kullanım sıklığı ve annenin bilgisayar kullanım becerisinin ise anlamlı yordayıcısı olduğu; kızlarda ise yaş değişkeninin siber zorbalık davranışlarının anlamlı yordayıcısı olmadığı; mobil cihaz kullanım süresinin, internet kullanım süresi ve sıklığının anlamlı yordayıcısı olduğu saptanmıştır.

Özdemir ve Akar (2011), yaptıkları araştırmada; 336 ortaöğretim öğrencisinde siber zorbalığın yaygınlığını ve cinsiyet, yaş, sınıf ve günlük internet kullanma süresine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemiştirlerdir. Katılımcıların yüzde 14'ünün son bir ay içerisinde en az bir kez siber zorbalığa maruz kaldığını; yüzde 10'unun son bir ay içerisinde en az bir kez siber zorbalık davranışı sergilediğini; siber zorbalık davranışına maruz kalma ve siber zorbalık davranışı sergileme durumuna göre sanal ortamlar arasında gözlenen farkın anlamlı olduğunu saptamışlardır. Katılımcıların en sık Facebook isimli sosyal paylaşım sitesinde siber zorbalık davranışı sergilediği ve siber zorbalık davranışına maruz kaldığını; erkeklerin kızlara oranla daha fazla siber zorbalık davranışı sergilediğini; günlük internet kullanım sürelerinde anlamlı fark olduğu ve beş

saat ve üzeri kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi bir, iki ve dört saat kullanan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptamışlardır.

Eroğlu ve Peker (2011) 370 ortaöğretim öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada; aileden algılanan sosyal desteğin siber mağduriyet ve siber mağduriyetin arkadaştan algılanan sosyal destek üzerindeki etkisini incelemişler, aileden algılanan sosyal desteğin siber mağduriyeti negatif yönde yordadığını; siber mağduriyetin arkadaştan algılanan sosyal desteği negatif yönde yordadığını; yani siber mağduriyet düzeyi ile aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek boyutları arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu saptamışlardır.

Eroğlu (2011) Sakarya Üniversitesi'nde çeşitli bölümlerde okuyan 505 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada; riskli internet davranışları, koşullu öz değer ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkiyi incelemiş; riskli internet davranışlarının siber zorbalık ve siber mağduriyet ile pozitif ve orta düzeyde; siber zorbalığın siber mağduriyet ile pozitif ve orta düzeyde, fiziksel görünüm ile pozitif düşük düzeyde, erdem ve aile desteği ile negatif düşük düzeyde ilişkili olduğunu; içsel öz değer alanlarının siber zorbalık ve siber mağduriyeti negatif yönde yordadığını; dışsal öz değer alanlarının siber zorbalık ve siber mağduriyeti pozitif yönde yordadığını saptamıştır. Genel olarak riskli internet davranışları ve içsel-dışsal öz değer alanlarının siber zorbalık üzerinde orta düzeyde etkisi olduğunu; riskli internet davranışları ve içsel-dışsal öz değer alanlarının siber mağduriyet üzerinde de orta düzeyde etkisi olduğunu; yani riskli internet davranışlarının siber zorbalık ve siber mağduriyet örtük değişkenini pozitif yönde yordadığını saptamıştır.

Peker, Eroğlu ve Çitemel (2012) 330 ortaöğretim öğrencisi üzerinde yapmış oldukları araştırmada; boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet ilişkisinde cinsiyetin aracılıktaki etkisini incelemişlerdir. Boyun eğici davranışların siber zorbalık ve siber mağduriyetle ilişkisi olduğunu, boyun eğici davranışlarla siber zorbalık arasındaki ilişkiye cinsiyetin tam aracılık ettiğini; boyun eğici davranışlarla siber mağduriyet arasındaki ilişkide ise cinsiyetin aracılık etkisinin bulunmadığını saptamışlardır. Ayrıca erkeklerin kızlardan daha fazla siber zorbalık davranışı

sergilediği; siber mağduriyet açısından farklılık olmadığı; boyun eğici davranışlarla siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında pozitif yönde ilişki olduğu sonucuna varmışlardır.

Sarak (2012) 750 ortaöğretim öğrencisinde yapmış olduğu araştırmada; öğrencilerin sanal zorbalıkta bulunma, sanal zorbalığa uğrama durumlarını ve sanal zorbalıkla ilişkili faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı araştırma desenini kullanarak incelemiştir. Öğrencilerin yaşı arttıkça siber kurban puanının da yükseldiğini; öğrencilerin yaşı arttıkça siber zorbalık düzeylerinin yükseldiğini; ortaöğretim 1, 3 ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin sanal ortamda cinsel zorbalığa maruz kalma puan ortalamasının ortaöğretim 2. sınıftaki öğrencilere göre daha fazla olduğunu saptamıştır. Siber kurbanlık ölçeğinden alınan toplam puan ortalamalarına göre ortaöğretim 4 ve ortaöğretim 2. sınıfta öğrenim gören öğrenciler arasındaki farkın ortaöğretim 4. sınıf lehine anlamlı olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca yapılan bu araştırmada; erkek öğrencilerin siber zorba ve siber kurban toplam puan ortalamasının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu; ailenin tek çocuğu olan ve 3'ten fazla kardeş olan öğrencilerin siber kurban toplam puan ortalamasının 2 kardeş olanlardan daha yüksek olduğunu; 4 ve daha fazla kardeşi olanların siber zorba toplam puan ortalamasının 2 kardeşi olanlara göre daha fazla olduğunu; anne eğitim durumu okur-yazar ve altı olan öğrencilerin siber kurban ve siber zorba toplam puan ortalamalarının anne eğitim durumu ilkokul, ortaokul, ortaöğretim, lisans ve yüksek lisans olanlara göre daha yüksek olduğunu; baba eğitim durumu okur-yazar ve altı olan ortaöğretim öğrencilerinin siber kurbanlık toplam puan ortalaması baba eğitim durumu ortaokul, lise, lisans ve yüksek lisans olan öğrencilerden daha fazla olduğunu; baba eğitim durumu ilkokul olan öğrencilerin baba eğitim durumu ortaöğretim ve lisans öğrencilere göre siber kurbanlık toplam puan ortalamasının daha fazla olduğunu; baba eğitim durumu okur-yazar ve altı olan öğrencilerin siber zorbalık toplam puan ortalaması baba eğitim durumu ilkokul, ortaokul, ortaöğretim, lisans ve yüksek lisans olan öğrencilerden daha fazla olduğunu; okul başarı durumu kötü olan öğrencilerin siber kurbanlık toplam puan ortalamalarının orta, iyi ve çok iyi olan öğrencilerden daha yüksek olduğunu; okul başarı durumu iyi ve orta olan öğrencilerin siber zorbalık toplam puan ortalamasının çok iyi ve kötü olan öğrencilerden daha düşük olduğunu; psikiyatrik destek alan ortaöğretim öğrencilerinin

siber zorbalık ve siber kurbanlık toplam puan ortalamasının almayanlara göre daha yüksek olduğunu; internet kafeye giden öğrencilerin gitmeyenlere göre siber zorbalık ve siber kurbanlık toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Ayas ve Horzum (2012) yapmış olduğu araştırmada; ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumlarının cinsiyet ve sınıf düzeyiyle arasındaki ilişkiyi incelemiş, siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin siber zorbalık davranışı sergileyenlere göre daha fazla olduğunu; 8. sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık düzeylerinin 7 ve 6. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu bununla birlikte 6. sınıf öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma durumunun 7 ve 8. sınıf öğrencilerinden daha fazla olduğunu; sanal zorba ve sanal kurban olan öğrencilerin daha çok anlık ileti ve sohbet sitelerini/programlarını kullandıklarını tespit etmiştir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evreni, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve verilerin analizi ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3.1 Evren

Bu araştırmanın evrenini; 2011 – 2012 eğitim – öğretim yılında Samsun İli İlkadım, Canik ve Atakum merkez ilçelerinde bulunan resmi ve özel ilköğretim kurumlarının 6., 7. ve 8. sınıfında öğrenim görmekte olan 13103 erkek, 12663 kız olmak üzere toplam 25766 öğrenci kapsamaktadır. Evreni oluşturan öğrencilerin sınıf düzeyi, ilçe ve cinsiyete göre dağılımları TABLO – 1’de verilmiştir.

Tablo – 1. Evreni Oluşturan Öğrencilerin İlçelere Göre Sınıf Düzeyi ve Cinsiyete Göre Dağılımları

İLÇE BAZINDA SINIF DÜZEYİ ve CİNSİYETE GÖRE ÖĞRENCİ DAĞILIMI					
İLÇE	Sınıf Düzeyi			Cinsiyet	
	6. sınıf	7. sınıf	8. sınıf	Kız	Erkek
Atakum	1783	1750	1752	2537	2703
Canik	1645	1584	1484	2377	2336
İlkadım	5260	5234	5319	7749	8064
Genel Toplam	8688	8568	8555	12663	13103

3.2 Örneklem

7 kamuya ait 2 özel olmak üzere toplam 9 ilköğretim kurumu örnekleme alınmıştır. Örnekleme alınan okulların 6., 7. ve 8. sınıflarından ikişer şube random örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. İlköğretim kurumlarındaki 575 kız, 608 erkek olmak üzere toplam 1183 öğrenci örnekleme dâhil edilmiştir. Ölçekteki tahribat, ölçek maddelerinin tümünün boş bırakılması, ölçek üzerinde farklı işaret ve yazılar, tüm seçeneklerin işaretlenmesi gibi nedenlerden dolayı 41 öğrencinin doldurmuş olduğu ölçekler geçersiz sayılmış ve veri girişi yapılmamıştır. Ölçeği tam doldurmuş fakat kişisel bilgi formunu eksik dolduran öğrencilerin ölçek formları çalışmaya katılmamıştır. Böylece toplam 1142 öğrencinin veri girişi başarılı bir şekilde gerçekleşmiştir.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin sınıf ve cinsiyete göre dağılımı TABLO – 2’de verilmiştir.

Tablo – 2. Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Sınıf Düzeyi ve Cinsiyete Göre Dağılımları

Sınıf Düzeyi	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kız	Erkek	
6. Sınıf	199	186	385
7. Sınıf	184	200	384
8. Sınıf	176	197	373
Genel Toplam	559	583	1142

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler, doğrudan örnekleme dâhil olan öğrencilerin kendilerinden toplanmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni siber zorbalık puanları olarak kabul edilmiştir. Öğrencilerin siber zorbalık düzeylerini belirlemek amacıyla Siber Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı, sosyal aktivitelere katılım, en sık ziyaret edilen internet site türleri, algılanan sosyoekonomik düzey, en sık izlenen dizi/film türü olarak belirlenmiştir. Bağımsız değişkenlerle ilgili bilgilerin toplanabilmesi için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.4 Siber Zorbalık Ölçeği

Yapılan araştırmada Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu (2011) tarafından geliştirilen Siber Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Siber Zorbalık Ölçeği ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarını ölçmeye yöneliktir. Siber Zorbalık Ölçeği 24 maddeden oluşmaktadır. Siber Zorbalık Ölçeği'nden alınan puanın artması siber zorbalık düzeyinin arttığına işaret etmektedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır.

Ölçek geliştirilirken öncelikle öğrencilerin karşılaştıkları zorbaca davranışların neler olduğu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. 70 ilköğretim öğrencisine “internet ve cep telefonları üzerinden insanların birbirlerine verdikleri zararlar” ile ilgili kompozisyon yazdırılmıştır. İçerik analizinden sonra elde edilen bulgular doğrultusunda siber zorbaca davranışları yansıttığı düşünölen 24 madde belirlenmiştir. Ölçek, siber zorbalık konusunda daha önce araştırma yapmış üç akademisyen tarafından incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılarak maddelerde ifade edilen durumların dörtlü skala (hiçbir zaman, bazen, çoğu zaman, her zaman) üzerinden cevaplanacağı bir şekle sokulmuştur (Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu, 2011).

Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu (2011) tarafından, ölçek son haliyle asıl uygulamadan önce 57 öğrenciye (52 ilköğretim, 5 ortaöğretim) gösterilmiş, nitel olarak sorulduktan sonra öğrencilerin maddeleri anlama ile ilgili bir sorun yaşamadığı saptanmıştır. Ölçek 24 maddelik haliyle ilk etapta 515 ilköğretim ve ortaöğretim öğrencisine uygulanmış, ilk uygulamadan iki hafta sonra tekrar test yöntemiyle gruptaki 103 kişiye uygulanmıştır.

3.5 Siber Zorbalık Ölçeği'nin Puanlanması

Ölçek dörtlü skala üzerinden yanıtlanmaktadır. Birey okuduğu ifadenin kendine uygunluk düzeyini belirlemek için; Hiçbir zaman, Bazen, Çoğu Zaman, Her Zaman seçeneklerinden sadece birini işaretlemektedir. Maddelerde Hiçbir zaman (1), Bazen (2), Çoğu Zaman (3), Her Zaman (4) şeklinde puanlama yapılmaktadır. Tüm maddelere

verilen cevapların toplamı siber zorbalık düzeyini belirlemektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 24 ile 96 puan arasında değişmektedir.

3.6 Siber Zorbalık Ölçeğinin Geçerliliği

Arıca, Kınay ve Tanrıkulu (2011) tarafından Siber Zorbalık Ölçeği için yapılan geçerlilik çalışmasında, ölçeğin yapı geçerliliğini tespit etmek için açımlayıcı faktör analizi tekniği kullanılmıştır. Tüm maddeler için temel bileşenler analizi bağlamında açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilerek bileşen matrisi ve zamanda çizgi grafiği (scree plot) üzerinde kırılma noktası incelenmiş ve tüm maddelerin tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Araştırmacılar tarafından, bu tek faktörün toplam varyansın %50.58'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Tek faktör altındaki maddelerin faktör yüklerinin .49 ile .80 arasında değiştiği saptanmıştır. Sonuç olarak ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu psikometrik bulgular ışığında, ölçeğin geçerli bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır.

3.7 Siber Zorbalık Ölçeği'nin Güvenirliği

Arıca, Kınay ve Tanrıkulu (2011) tarafından Siber Zorbalık Ölçeği için yapılan güvenilirlik çalışmasında, iç tutarlılık güvenilirlik katsayısını hesaplamak için Cronbach Alfa analizi ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısını bulmak için ise Spearman Rho korelasyon tekniği kullanılmıştır. İç tutarlılık güvenilirlik katsayısını hesaplamak için kullanılan Cronbach Alfa analizi sonuçlarına göre Cronbach Alfa katsayısı .95 olarak; test-tekrar test güvenilirlik katsayısını bulmak için kullanılan Spearman Rho korelasyon tekniği sonucuna göre ise test-tekrar test katsayısı .70 olarak bulunmuştur. Araştırmacılar, elde edilen bu değerlere göre Siber Zorbalık Ölçeği'nin iç tutarlılık ve test-tekrar test güvenilirlik çalışması bağlamında ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu yordamıştır.

Sonuç olarak Arıca, Kınay ve Tanrıku (2011) tarafından Siber Zorbalık Ölçeği için yapılan geçerlilik ve güvenirlik çalışmasında, Siber Zorbalık Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmada kullanılan siber zorbalık ölçeği EK – 2'de verilmiştir.

3.8 Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu'nda örnekleme alınan öğrencilerin çeşitli özelliklerini tespit etmek amacıyla bağımsız değişkenler olarak; cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı, sosyal aktivitelere katılım, en sık ziyaret edilen internet site türleri, algılanan sosyoekonomik düzey, en sık izlenen dizi/film ile ilgili yedi soruya yer verilmiştir. Kişisel Bilgi Formu'nun tamamı EK – 1'de verilmiştir.

3.9 Verilerin Toplanması ve Analizi

Siber Zorbalık Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu, belirlenen dokuz ilköğretim kurumuna araştırmacı tarafından gidilerek, sınıf ortamında uygulanmıştır. Uygulama, yapılan açıklamalarla ve ölçeklerin toplanmasıyla birlikte ortalama 20 dakika sürmüştür. Kişisel Bilgi Formu'ndaki bağımsız değişkenler ve Siber Zorbalık Ölçeği'nden alınan puanlar bu araştırmada veri olarak kullanılmıştır. Bu araştırmada Samsun İli İlkadım, Canik ve Atakum merkez ilçelerinde öğrenim gören ilköğretim kurumlarındaki öğrencilerin çeşitli değişkenlere göre siber zorbalık düzeyleri incelenmektedir. İlk olarak, her bir öğrencinin araştırmada uygulanan Siber Zorbalık Ölçeği'nden aldığı puan hesaplanmıştır. Daha sonra Siber Zorbalık Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre bağımsız değişkenlerin incelenmesi için Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testleri uygulanmıştır. Veriler bilgisayar ortamında SPSS 17.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Verilerin analizinde öncelikle parametrik olup olmadığını tespit etmek için normallik testi kullanılmıştır. Bu analize göre non-parametrik olduğu saptanmıştır. Normallik testi sonuçları araştırmanın 4. Bölüm'ü olan Bulgular kısmında yer almaktadır. Bu sonuca bağlı olarak bağımsız iki gruba ait ölçümlerin ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla Mann-Wihtney U testi, ikiden fazla olan bağımsız gruplara ait ölçümlerin ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla Kruskal Wallis testi aracılığı ile veri analizi yapılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde, istatistiksel analizler yapılarak, örnekleme katılan öğrencilerin siber zorbalık ölçeğinden aldıkları puanlara göre belirlenmiş olan siber zorbalık düzeylerine ilişkin Kolmogorov-Smirnov normallik testi ve siber zorbalık düzeyleri ile cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, sanal ortam türleri, interneti kullanma sıklıkları, sosyal aktivitede bulunup bulunmadıkları, algıladıkları sosyoekonomik düzeyleri, ilgi duydukları dizi ve film türlerinin arasındaki ilişkiyel verilere ve bu değişkenlerin sayısal bilgilerine tablolar halinde yer verilmiştir.

Tablo – 3. Denencelere Göre Siber Zorbalık Ölçeği’nden Alınan Puanlara İlişkin Normallik (Kolmogorov-Smirnov) Testi Sonuçları

		N	P	Sonuç
Cinsiyet	Erkek	559	.000 (p < .001)	Anlamlı
	Kız	583		
Sınıf Düzeyi	6. Sınıf	385		
	7. Sınıf	384		
	8. Sınıf	373		
İnterneti Kullanım Sıklığı	Hergün	336		
	Haftada iki-üç kere	486		
	Haftada Bir Kere	188		
	Ayda Bir Kere	132		
En Sık Ziyaret Edilen Site Türü	Sosyal Paylaşım - Sohbet	720		
	Eğitim, Ödev – Forum	219		
	Oyun	203		
Kat. Sos. Akt. Var mı?	Evet	654		
	Hayır	488		
Algılanan Sosyoekonomik Düzey	Düşük	45		
	Orta	773		
	Yüksek	324		
En Çok İzlenen Dizi ve Film Türü	Aksiyon/Macera, Savaş, Bilim Kurgu, Korku/Gerilim	762		
	Romantik/Aşk, Komedi	380		

TABLO – 3’te yer alan sayısal veriler; Kolmogorov-Smirnov normallik testinin .001 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Yani değişkenlere göre Siber Zorbalık Ölçeği’nden alınan puanlar normal dağılım göstermemektedir. Bu durumda TABLO – 3’teki sonuçlara dayanarak; veri analizinde non-parametrik olan Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testleri uygulanmıştır.

4.1 Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri

Denence 1: “Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre siber zorbalık düzeyleri daha düşüktür.”

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde Mann-Whitney U testi uygulanmış ve sonuç TABLO – 4’te verilmiştir.

Tablo – 4. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	So	u	z	p	Sonuç
Kız	559	532.16	1409055	-4.234	.000 (p< .001)	Anlamlı
Erkek	583	609.22				

TABLO – 4’te yer alan sayısal veriler; öğrencilerin cinsiyete göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki farkın .001 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Ortaya çıkan bu istatistiksel sonuç, araştırmanın 1. denencesini doğrulayıcı niteliktedir. Bu sonuca göre, kız öğrencilerin siber zorbalık düzeyi erkek öğrencilere göre daha düşüktür.

4.2 Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri

Denence 2: “Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi yükseldikçe siber zorbalık düzeyleri artmaktadır.”

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde Kruskal Wallis testi uygulanmış ve sonuç TABLO – 5’te verilmiştir.

Tablo – 5. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	So	Kk	Sd	P	Sonuç
6. Sınıf	385	515.18	27.816	2	.000 (p< .001)	Anlamlı
7. Sınıf	384	576.97				
8. Sınıf	373	633.48				

TABLO – 5’te yer alan sayısal veriler; öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki farkın .001 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Ortaya çıkan bu istatistiksel sonuç, araştırmanın 2. denencesini doğrulayıcı niteliktedir. Bu sonuca göre; öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi yükseldikçe siber zorbalık düzeyleri artmaktadır. Gruplar arasındaki anlam farklılığını belirlemek amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmış ve sonuçlar TABLO – 6, TABLO – 7 ve TABLO – 8’de verilmiştir.

Tablo – 6. 6 ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	So	u	z	p	Sonuç
6. Sınıf	385	367.05	66971	-2.84	.005 (p< .05)	Anlamlı
7. Sınıf	384	408.89				

TABLO – 6’ya göre; 6 ve 7. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark vardır. 7. sınıf öğrencilerinin sıra ortalaması 408.89; 6. sınıf öğrencilerinin ise 367.05 olarak görülmektedir. Sonuç olarak 7. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi 6. sınıf öğrencilerine göre daha yüksektir.

Tablo – 7. 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	So	u	z	p	Sonuç
7. Sınıf	384	362.58	65213.5	-2.488	.013 (p< .05)	Anlamlı
8. Sınıf	373	400.16				

TABLO – 7’ye göre; 7 ve 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark vardır. 7. sınıf öğrencilerinin sıra ortalaması 362.58; 8. sınıf öğrencilerinin ise 400.16 olarak görülmektedir. Sonuç olarak 8. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi 7. sınıf öğrencilerine göre daha yüksektir.

Tablo – 8. 6 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	So	u	z	p	Sonuç
6. Sınıf	385	342.13	57324.5	-5.262	.000 P< .001	Anlamlı
8. Sınıf	373	420.32				

TABLO – 8’e göre; 7 ve 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark vardır. 6. sınıf öğrencilerinin sıra ortalaması 342.13; 8. sınıf öğrencilerinin ise 420.32 olarak görülmektedir. Sonuç olarak 8. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi 6. sınıf öğrencilerine göre daha yüksektir.

4.3 Öğrencilerin En Sık Ziyaret ettikleri İnternet Sitelerine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri

Denence 3: “Öğrencilerin en sık ziyaret ettiği internet sitelerine göre siber zorbalık düzeyi değişmektedir.”

Öğrencilerin en sık ziyaret ettiği internet sitelerine göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde Kruskal-Wallis testi uygulanmış ve sonuç TABLO – 9’da verilmiştir.

Tablo – 9. Öğrencilerin En Sık Ziyaret Ettiği Sitelere Göre Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

En Sık Ziyaret Edilen Siteler	N	So	Kk	Sd	P	Sonuç
Sosyal Paylaşım - Sohbet	720	616.75	62.228	2	.000 (p< .001)	Anlamlı
Eğitim, Ödev - Forum	219	430.03				
Oyun	203	560.77				

TABLO – 9’da yer alan sayısal veriler; öğrencilerin en sık ziyaret ettiği sitelere göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki farkın .001 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Ortaya çıkan bu istatistiksel sonuç, araştırmanın 3. denencesini doğrulayıcı niteliktedir. Bu sonuca göre; öğrencilerin en sık ziyaret ettiği sitelere göre siber zorbalık düzeyleri değişmektedir. Gruplar arasındaki anlam farklılığını belirlemek amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmış ve sonuçlar TABLO – 10, TABLO – 11 ve TABLO – 12’de verilmiştir.

Tablo – 10. Sosyal Paylaşım-Sohbet Sitelerini Ziyaret Eden Öğrencilerle Eğitim, Ödev-Forum Sitelerini Ziyaret Eden Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

En Sık Ziyaret Edilen Siteler	N	So	u	z	p	Sonuç
Sosyal Paylaşım - Sohbet	720	505.67	53157	-7.829	.000 (p< .001)	Anlamlı
Eğitim, Ödev - Forum	219	352.73				

TABLO – 10’a göre; sosyal paylaşım-sohbet sitelerini ziyaret eden öğrencilerle eğitim,ödev-forum sitelerini ziyaret eden öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark vardır. Sosyal paylaşım-sohbet sitelerini ziyaret edenlerin sıra ortalaması 505.67; eğitim,ödev-forum sitelerini ziyaret edenlerin ise 352.73 olarak görülmektedir. Sonuç olarak sosyal paylaşım-sohbet sitelerini ziyaret eden öğrencilerin eğitim,ödev-forum sitelerini ziyaret eden öğrencilere göre siber zorbalık düzeyi daha yüksektir.

Tablo – 11. Sosyal Paylaşım-Sohbet Sitelerini Ziyaret Eden Öğrencilerle Oyun Sitelerini Ziyaret Eden Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

En Sık Ziyaret Edilen Siteler	N	So	u	z	p	Sonuç
Sosyal Paylaşım - Sohbet	720	471.58	65464	-2.283	.022 (p<.05)	Anlamlı
Oyun	203	425.58				

TABLO – 11’e göre; sosyal paylaşım-sohbet sitelerini ziyaret eden öğrencilerle oyun sitelerini ziyaret eden öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark vardır. Sosyal paylaşım-sohbet sitelerini ziyaret edenlerin sıra ortalaması 471.58; oyun sitelerini ziyaret edenlerin ise 425.58 olarak görülmektedir. Sonuç olarak sosyal paylaşım-sohbet sitelerini ziyaret eden öğrencilerin oyun sitelerini ziyaret eden öğrencilere göre siber zorbalık düzeyi daha yüksektir.

Tablo – 12. Eğitim, Ödev-Forum Sitelerini Ziyaret Eden Öğrencilerle Oyun Sitelerini Ziyaret Eden Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

En Sık Ziyaret Edilen Siteler	N	So	u	z	p	Sonuç
Eğitim, Ödev - Forum	219	187.3	16929.5	-4.747	.000 (p<.001)	Anlamlı
Oyun	203	236.69				

TABLO – 12’ye göre; eğitim, ödev-forum sitelerini ziyaret eden öğrencilerle oyun sitelerini ziyaret eden öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark vardır. Eğitim,ödev-forum sitelerini ziyaret edenlerin sıra ortalaması 187.3; oyun sitelerini ziyaret edenlerin ise 236.69 olarak görülmektedir. Sonuç olarak eğitim,ödev-forum sitelerini ziyaret eden öğrencilerin oyun sitelerini ziyaret eden öğrencilere göre siber zorbalık düzeyi daha yüksektir.

4.4 Öğrencilerin İnterneti Kullanım Sıklıklarına Göre Siber Zorbalık Düzeyi

Denence 4: “İnterneti sık kullanan öğrencilerin zorbalık düzeyleri sık kullanmayanlara göre daha yüksektir.”

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde Kruskal Wallis testi uygulanmış ve sonuç TABLO – 13’te verilmiştir.

Tablo – 13. Öğrencilerin İnternet Kullanma Sıklığına Göre Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

İnternet Kullanım Sıklığı	N	So	Kk	Sd	P	Sonuç
Her gün	336	697.29	90.124	3	.000 (p< .001)	Anlamlı
Haftada iki-üç kere	486	554.08				
Haftada bir kere	188	455.91				
Ayda bir kere	132	502.44				

TABLO – 13’te yer alan sayısal veriler; öğrencilerin interneti kullanım sıklıklarına göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki farkın .001 düzeyinde anlamlı olduğunu

göstermektedir. Ortaya çıkan bu istatistiksel sonuç, araştırmanın 4. denencesini doğrulayıcı niteliktedir. Bu sonuca göre; öğrencilerin interneti kullanım sıklığına göre siber zorbalık düzeyleri değişmektedir. Gruplar arasındaki anlam farklılığını belirlemek amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmış ve sonuçlar TABLO – 14, TABLO – 15, TABLO – 16, TABLO – 17, TABLO – 18 ve TABLO – 19’da verilmiştir.

Tablo – 14. İnternete Her Gün Giren Öğrencilerle Haftada İki-üç Kere Giren Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

İnterneti Kullanım Sıklığı	N	So	u	z	p	Sonuç
Her gün	336	475.71	61754.5	-6.459	.000 (p< .001)	Anlamlı
Haftada iki-üç kere	486	371.77				

TABLO – 14’e göre; internete her gün giren öğrencilerle haftada iki-üç kere giren öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark vardır. Her gün girenlerin sıra ortalaması 475.71; haftada iki-üç kez girenlerin ise 371.77 olarak görülmektedir. Sonuç olarak internete her gün giren öğrencilerin haftada iki-üç kere giren öğrencilere göre siber zorbalık düzeyi daha yüksektir.

Tablo – 15. İnternete Her Gün Giren Öğrencilerle Haftada Bir Kere Giren Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

İnternete Kullanım Sıklığı	N	So	u	z	p	Sonuç
Her gün	336	302	18311.05	-8.396	.000 (p< .001)	Anlamlı
Haftada Bir Kere	188	191.9				

TABLO – 15’e göre; internete her gün giren öğrencilerle haftada bir kere giren öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark vardır. Her gün girenlerin sıra ortalaması 302; haftada bir kere girenlerin ise 191.9 olarak görülmektedir. Sonuç olarak internete her gün giren öğrencilerin haftada bir kere giren öğrencilere göre siber zorbalık düzeyi daha yüksektir.

Tablo – 16. İnternete Her Gün Giren Öğrencilerle Ayda Bir Kere Giren Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

İnternete Kullanım Sıklığı	N	So	u	z	p	Sonuç
Her gün	336	256.58	14757	-5.857	.000 (p< .001)	Anlamlı
Ayda bir kere	132	178.3				

TABLO – 16’ya göre; internete her gün giren öğrencilerle ayda bir kere giren öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark vardır. Her gün girenlerin sıra ortalaması 256.58; ayda bir kere girenlerin ise 178.3 olarak görülmektedir. Sonuç olarak

internete her gün giren öğrencilerin ayda bir kere giren öğrencilere göre siber zorbalık düzeyi daha yüksektir.

Tablo – 17. İnternete Haftada İki-üç Kere Giren Öğrencilerle Haftada Bir Kere Giren Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

İnternete Kullanım Sıklığı	N	So	u	z	p	Sonuç
Haftada iki-üç Kere	486	356.25	38175.5	-3.859	.000 (p< .001)	Anlamlı
Haftada Bir Kere	188	297.56				

TABLO – 17’ye göre; internete haftada iki-üç kere giren öğrencilerle haftada bir kere giren öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark vardır. Haftada iki-üç kere girenlerin sıra ortalaması 356.25; haftada bir kere girenlerin ise 297.56 olarak görülmektedir. Sonuç olarak internete haftada iki-üç kere giren öğrencilerin haftada bir kere giren öğrencilere göre siber zorbalık düzeyi daha yüksektir.

Tablo – 18. İnternete Haftada İki-üç Kere Giren Öğrencilerle Ayda Bir Kere Giren Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

İnternete Kullanım Sıklığı	N	So	u	z	p	Sonuç
Haftada iki-üç kere	486	318.06	29430	-1.775	.076 (p> .05)	Anlamsız
Ayda bir kere	132	289.45				

TABLO – 18’e göre; internete haftada iki-üç kere giren öğrencilerle ayda bir kere giren öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark yoktur.

Tablo – 19. İnternete Haftada Bir Kere Giren Öğrencilerle Ayda Bir Kere Giren Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

İnternete Kullanım Sıklığı	N	So	u	z	p	Sonuç
Haftada bir kere	188	155,45	11459	-1,357	,175 (p> .05)	Anlamsız
Ayda bir kere	132	167,69				

TABLO – 19’a göre; internete haftada bir kere giren öğrencilerle ayda bir kere giren öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında .05 düzeyinde anlamlı fark yoktur.

4.5 Öğrencilerin Sosyal Aktivitelere Katılımlarına Göre Siber Zorbalık Düzeyi

Denence 5: “Sosyal Aktivitelere katılan öğrencilerin katılmayanlara göre siber zorbalık düzeyleri daha düşüktür.”

Öğrencilerin sosyal aktivitelere katılımlarına göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde Mann-Whitney U testi uygulanmış ve sonuç TABLO – 20’de verilmiştir.

Tablo – 20. Öğrencilerin Sosyal Aktivitelere Katılımlarına Göre Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Katıldığınız Sosyal Aktivite Var mı?	N	So	u	z	p	Sonuç
Evet	654	573.88	157362.5	-0.368	.713 (p> .05)	Anlamsız
Hayır	488	567.13				

TABLO – 20’de yer alan sayısal veriler; öğrencilerin sosyal aktivitelere katılımlarına göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermektedir.

4.6 Öğrencilerin Algılanan Sosyoekonomik Seviyelerine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri

Denence 6: “Algılanan sosyoekonomik düzeye göre siber zorbalık düzeyi değişmektedir.”

Öğrencilerin algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde Kruskal Wallis testi uygulanmış ve sonuç TABLO – 21’de verilmiştir.

Tablo – 21. Öğrencilerin Algılanan Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Algılanan Sosyoekonomik Durum	N	So	Kk	Sd	P	Sonuç
Düşük	45	537.51	9.584	2	.008 (p< .05)	Anlamlı
Orta	773	552.35				
Yüksek	324	613.78				

TABLO – 21’de yer alan sayısal veriler; öğrencilerin algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Ortaya çıkan bu istatistiksel sonuç, araştırmanın 6. denencesini doğrulayıcı niteliktedir. Gruplar arasındaki anlam farklılığını belirlemek amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmış ve sonuçlar TABLO – 22, TABLO – 23 ve TABLO – 24’te verilmiştir.

Tablo – 22. Sosyoekonomik Düzeyini Düşük Algılayan Öğrencilerle Orta Algılayan Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Algılanan Sosyoekonomik Durum	N	So	u	z	P	Sonuç
Düşük	45	398.89	16915	-0.335	.738 (p> .05)	Anlamsız
Orta	773	410.12				

TABLO – 22’e göre; sosyoekonomik düzeyini düşük algılayan öğrenci sayısı 45, orta algılayan öğrenci sayısı ise 773 olarak görülmektedir. Yani TABLO – 22’nin analiz yapılacak nitelik taşımadığı söylenebilir.

Tablo – 23. Sosyoekonomik Düzeyini Yüksek Algılayan Öğrencilerle Düşük Algılayan Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Algılanan Sosyoekonomik Durum	N	So	u	z	p	Sonuç
Düşük	45	161.62	6238	-1.507	.132 (p> .05)	Anlamsız
Yüksek	324	185.45				

TABLO – 23’e göre; sosyoekonomik düzeyini yüksek algılayan öğrenci sayısı 319 düşük algılayan öğrenci sayısı ise 45 olarak görülmektedir. Yani TABLO – 21’nin analiz yapılacak nitelik taşımadığı söylenebilir.

Tablo – 24. Sosyoekonomik Düzeyini Yüksek Algılayan Öğrencilerle Orta Algılayan Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Algılanan Sosyoekonomik Durum	N	So	u	z	p	Sonuç
Orta	773	529.23	109947	-3.015	.003 (p< .05)	Anlamlı
Yüksek	324	588.34				

TABLO – 24’e göre; sosyoekonomik düzeyini yüksek algılayan öğrencilerle orta algılayan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark vardır. Orta algılayan öğrencilerin sıra ortalaması 529.23; yüksek algılayan öğrencilerin ise 588.34 olarak görülmektedir. Sonuç olarak sosyoekonomik düzeyini yüksek algılayan öğrencilerin orta algılayan öğrencilere göre siber zorbalık düzeyi daha yüksektir.

4.7 Aksiyon/Macera, Korku/Gerilim, Savaş ve Bilim Kurgu Dizi ve Filmlerine İlgili Duyan Öğrencilerin Romantik/Aşk ve Komedi Türü Dizi ve Filmlere İlgili Duyan Öğrencilere Göre Siber Zorbalık Düzeyleri

Denence 7: “Aksiyon/macera, korku/gerilim, savaş ve bilim kurgu dizi ve filmlerine ilgi duyan öğrencilerin Romantik/Aşk ve Komedi türü dizi ve filmlere ilgi duyan öğrencilerden siber zorbalık düzeyleri daha yüksektir.”

Aksiyon/macera, korku/gerilim, savaş ve bilim kurgu dizi ve filmlerine ilgi duyan öğrencilerin romantik/aşk ve komedi türü dizi ve filmlere ilgi duyan öğrencilere göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde Mann-Whitney U testi uygulanmış ve sonuç TABLO – 26’de verilmiştir.

Tablo – 25. Öğrencilerin İzledikleri Film ve Dizi Türüne Göre Siber Zorbalık Ölçeği’nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

En Çok İzlenen Dizi-Film Türü	N	So	u	z	p	Sonuç
Aksiyon/Macera, Savaş Bilim Kurgu, Korku/Gerilim	762	590.37	125830	-3.443	.001 (p< .05)	Anlamlı
Romantik/Aşk, Komedi	380	523.94				

TABLO – 25’te yer alan sayısal veriler; aksiyon/macera, korku/gerilim, savaş ve bilim kurgu dizi ve filmlerine ilgi duyan öğrencilerin romantik/aşk ve komedi türü dizi ve filmlere ilgi duyan öğrencilere göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Ortaya çıkan bu istatistiksel sonuç, araştırmanın 7. denencesini doğrulayıcı niteliktedir. Bu sonuca göre, aksiyon/macera, korku/gerilim, savaş ve bilim kurgu dizi ve filmlerine ilgi duyan öğrencilerin romantik/aşk ve komedi türü dizi ve filmlere ilgi duyan öğrencilere göre siber zorbalık düzeyleri daha yüksektir.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde gözlenen siber zorbalık düzeyleri; cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı, sosyal aktivitelere katılım, en sık ziyaret edilen internet sitesi, en sık izlenen dizi/film türü ve algılanan sosyoekonomik düzey açısından incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda 7 denence oluşturulmuş ve test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre 1. (Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre siber zorbalık düzeyleri daha düşüktür), 2. (Sınıf düzeyi yükseldikçe siber zorbalık düzeyleri artmaktadır), 3. (Öğrencilerin en sık ziyaret ettiği internet sitelerine [sosyal paylaşım, sohbet, forum, oyun siteleri; anlık ileti programları] göre siber zorbalık düzeyleri değişmektedir), 4. (İnterneti sık kullanan öğrencilerin zorbalık düzeyleri sık kullanmayanlara göre daha yüksektir), 6. (Kendilerini yüksek sosyoekonomik düzeyde algılayan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri düşük ve orta algılayan öğrencilere göre daha yüksektir) ve 7. (Aksiyon/macera, korku/gerilim, savaş ve bilim kurgu dizi ve filmlerine ilgi duyan öğrencilerin Romantik/Aşk ve Komedi türü dizi ve filmlere ilgi duyan öğrencilerden siber zorbalık düzeyleri daha yüksektir) denencelerinde incelenen değişkenlere yönelik siber zorbalık düzeyi arasındaki farkların .05 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre 5. denencede (Sosyal aktivitelere katılan öğrencilerin katılmayanlara göre siber zorbalık düzeyleri daha düşüktür) öğrencilerin siber zorbalık düzeyi arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığı saptanmıştır.

5.1 Kız Öğrencilerin Erkek Öğrencilere Göre Siber Zorbalık Düzeyi

Araştırmanın 1. denencesinde, öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre değişip değişmediği incelenmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde; erkeklere göre siber zorbalık düzeyi düşük olan kız öğrencilerin Mann Whitney U testine göre sıralama ortalaması 532.16 olarak saptanmış, erkek öğrencilerin ise 609.22 olarak saptanmıştır. Bununla birlikte 1. denencenin anlamlılık düzeyi .000 olarak saptanmıştır. Bu sonuçlara göre; kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasındaki farkın .001 düzeyinde anlamlı olduğu; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre siber zorbalık düzeylerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgular, “Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre siber zorbalık düzeyleri daha düşüktür” denencesini doğrulamaktadır.

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan bazı araştırmalar; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre siber zorbalık düzeylerinin daha düşük olduğunu göstermekte olup bu araştırmanın bulgularıyla benzerlik taşımaktadır. Li (2005) ilköğretim ikinci kademe öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmada siber zorbalık davranışı sergileyen erkek öğrencileri yüzde 22.3, siber zorbalık davranışı sergileyen kız öğrencileri ise yüzde 11.6 olarak saptamıştır. İlköğretim ikinci kademe öğrencileri üzerinde yapılan diğer araştırmalarda da erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Kowalski ve Limber, 2007; Topçu, 2008; Burnukara, 2009; Çetinkaya, 2010; Gradinger, Strohmeier ve Spiel, 2010; Ayas ve Horzum, 2012). Bu araştırmalardaki sonuçlar araştırmanın 1. denencesi olan “Kız öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri erkek öğrencilere göre daha düşüktür” yorumunu destekleyici niteliktedir.

Ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda da benzer sonuçların olduğu görülmektedir. Erdur-Baker ve Kavşut, (2007); Slonje ve Smith (2008); Çifçi, (2010); Şahin ve arkadaşları (2010); Özdemir ve Akar (2011); Sarak (2012); Peker, Eroğlu ve Çitemel (2012) ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmada; ortaöğretimde öğrenim gören kız öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha düşük olduğunu saptamıştır. Üniversite öğrencileri üzerinde

yapılan iki ayrı araştırmada da ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda elde edilen bulgulara benzer sonuçlar görölmektedir. Dilmaç (2009); Turan ve arkadaşları (2011) üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmada erkeklerin siber zorbalık düzeylerinin kızlardan daha yüksek olduğunu saptamıştır. Bu araştırmalardaki sonuçlar araştırmanın 1. denencesi olan “Kız öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri erkek öğrencilere göre daha düşüktür” yorumunu destekleyici niteliktedir.

Yurtdışı ve yurtiçinde yapılan araştırmalarda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre siber zorbalık düzeylerinin daha düşük olduğu görölmektedir. Yapılan literatür taramasında; tersinin yani kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre siber zorbalık düzeyinin daha yüksek olduğu herhangi bir araştırmaya ulaşılammıştır. Araştırmanın 1. denencesini destekleyici nitelikte olan bu sonuçlara göre şunlar söylenebilir; kültür farkı gözetmeksizin erkeklerin kızlara göre daha fazla saldırgan davranışlarda bulunmasına bağlanabilir. Erkeklerin daha fazla geleneksel zorbalık davranışı sergilediği (Arıman, 2007; Kartal ve Bilgin, 2008; Çankaya, 2011; Satan, 2011) ve geleneksel zorbalık ile siber zorbalık davranışları pozitif yönde ilişkili (Gradinger, Strohmeier ve Spiel, 2010, Topçu, 2008; Perren ve arkadaşları, 2010) olduğundan dolayı erkeklerin siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu ileri sürülebilir. Erkeklerin kızlara göre daha fazla siber zorbalık davranışı sergilemesi; ilk ergenlik dönemindeki öğrencilerin cinsiyete özgü duygusal ve psikolojik gelişim görevlerinin farklı olmasına ve cinsiyetlere yüklenen toplumsal rollerin erkek ve kızların davranışlarını şekillendirmesine bağlanabilir.

5.2 Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Siber Zorbalık Düzeyi

Araştırmanın 2. denencesinde, öğrencilerin sınıf düzeyine göre siber zorbalık düzeylerinin değişip değişmediği incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin sınıf düzeylerine göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki farkın anlamlılık düzeyi .000 olarak saptanmıştır. Buna göre öğrencilerin sınıf düzeyine göre siber zorbalık düzeyinin .001 düzeyinde anlamlı olduğu; sınıf düzeyi yükseldikçe siber zorbalık düzeyinin arttığı

sonucuna varılmıştır. Bu sonuç; araştırmanın 2. denencesi olan “öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe siber zorbalık düzeyleri artmaktadır” yorumunu doğrulayıcı niteliktedir. Sınıflar arası farklar incelendiğinde;

6. sınıf öğrencilerinin 7. sınıf öğrencilerine göre siber zorbalık düzeylerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Mann Whitney U testine göre; 6. sınıf öğrencilerinin sıralama ortalaması 367.05 olarak tespit edilirken 7. sınıf öğrencilerinin sıralama ortalaması 408.89 olarak tespit edilmiştir.

7 ile 8. sınıf öğrencileri karşılaştırıldığında; 8. sınıf öğrencilerinin 7. sınıf öğrencilerine göre siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Mann Whitney U testine göre; 7. sınıf öğrencilerinin sıralama ortalaması 362.58 olarak, 8. sınıf öğrencilerinin sıralama ortalaması ise 400.16 olarak saptanmıştır.

6 ile 8. sınıf öğrencileri karşılaştırıldığında; 6. sınıf öğrencilerinin 8. sınıf öğrencilerine göre siber zorbalık düzeylerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Mann Whitney U testine göre; 6. sınıf öğrencilerinin sıralama ortalaması 342.12 olarak, 8. sınıf öğrencilerinin sıralama ortalaması ise 420.32 olarak saptanmıştır.

Yurt dışında ve yurt içinde yapılan bazı araştırmalar; sınıf seviyesi arttıkça siber zorbalık düzeyinin arttığını göstermekte olup bu araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Slonje ve Smith (2008) yapmış olduğu araştırmada; 6. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin üst sınıflara göre daha düşük olduğunu saptamıştır. Yapılan başka bir araştırmada Ayas ve Horzum (2012) 8. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin 6 ve 7. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Bu araştırmalardaki sonuçlar araştırmanın 2. denencesi olan “Sınıf düzeyi yükseldikçe siber zorbalık düzeyi artmaktadır” yorumunu destekleyici niteliktedir.

Araştırmanın 2. denencesini destekleyici nitelikte olan bu sonuçlar değerlendirildiğinde; ergenlik döneminde öğrencilerin akranlar arasında kendini kabul ettirme, güçlü olduğunu gösterme, ilgi çekme, zorbalık odaklı akran gruplarına katılma isteği gibi

hislerinden dolayı zorbalık eğilimlerinin yüksek olduğu herkes tarafından bilinmektedir (akt. Satan, 2011; Gökler, 2007). Sanal ortamın insanların kendilerini daha güvende hissettikleri ve bastırılmış duygularını tatmin etmek için daha rahat davranış sergileme imkânı buldukları bir olgu olduğu düşünülecek olursa; özellikle ergenlerin duygu ve düşüncelerini gerçek hayata göre daha rahat bir şekilde davranışa dökebilecekleri bir ortam olduğu söylenebilir. Yukarıdaki açıklamalarla birlikte ergenlerin sosyal bir platform haline dönüşen sanal ortamı her geçen gün daha sık bir şekilde kullandıkları göz önünde bulundurulduğunda; ergenliğin başlangıcı sayılabilecek ilköğretim ikinci kademenin 6. sınıfından itibaren ergenlik dönemi sonrasına kadar siber zorbalık düzeyinin artmasının beklenen bir sonuç olduğu ileri sürülebilir.

Bu araştırmada 8. sınıf öğrencilerinin internet kullanım sıklığı 6. sınıf öğrencilerinden daha yüksek olarak saptanmıştır. Araştırmanın bu sonucuna göre; internet kullanım sıklığına bağlı olarak 8. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeyinin 6. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir (Bu araştırmanın 3. denencesi olan “interneti sık kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri sık kullanmayanlara göre daha yüksektir” varsayımı ile ilgili elde edilen bulgular bu yorumu desteklemektedir). Ayrıca 8. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeyinin 6. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olması; 8. sınıf öğrencilerinin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanım becerisinin 6. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğuna ve internete daha rahat erişebildiklerine de bağlanabilir.

5.3 Öğrencilerin En Sık Ziyaret Ettiği İnternet Sitelerine (Sosyal Paylaşım – Sohbet, Eğitim-Ödev – Forum, oyun siteleri) Göre Siber Zorbalık Düzeyleri

Araştırmanın 3. denencesinde öğrencilerin en sık ziyaret ettiği internet sitelerine göre siber zorbalık düzeylerinin değişip değişmediği incelenmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde; öğrencilerin en sık ziyaret ettiği internet sitelerine göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki farkın anlamlılık düzeyi .000 olarak saptanmıştır. Öğrencilerin en sık ziyaret ettikleri internet sitelerine göre siber zorbalık düzeylerinin .001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu sonuç araştırmanın 3. denencesi olan “Öğrencilerin en

sık ziyaret ettiği internet sitelerine göre siber zorbalık düzeyleri değişmektedir” yorumunu doğrulayıcı niteliktedir. Ziyaret edilen siteler; Sosyal Paylaşım – Sohbet; Eğitim-Ödev – Forum; Oyun şeklinde gruplandırılmıştır. Grup içi fark olup olmadığı incelendiğinde;

Sosyal Paylaşım – Sohbet sitelerini daha sık ziyaret eden öğrencilerin siber zorbalık düzeyinin Eğitim-Ödev – Forum sitelerini daha sık ziyaret eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Mann Whitney U testine göre Sosyal Paylaşım – Sohbet sitelerini daha sık ziyaret eden öğrencilerin sıralama ortalamaları 505.67 olarak saptanırken, Eğitim-Ödev – Forum sitelerini daha sık ziyaret eden öğrencilerin sıralama ortalamaları 352.73 olarak saptanmıştır.

Sosyal Paylaşım – Sohbet sitelerini daha sık ziyaret eden öğrencilerin siber zorbalık düzeyinin Oyun sitelerini daha sık ziyaret eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Mann Whitney U testine göre Sosyal Paylaşım – Sohbet sitelerini daha sık ziyaret eden öğrencilerin sıralama ortalamaları 471.58 olarak saptanırken, Oyun sitelerini daha sık ziyaret eden öğrencilerin sıralama ortalamaları 425.58 olarak saptanmıştır.

Oyun sitelerini daha sık ziyaret eden öğrencilerin siber zorbalık düzeyinin Eğitim-Ödev - Forum sitelerini daha sık ziyaret eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Mann Whitney U testine göre Eğitim-Ödev – Forum sitelerini daha sık ziyaret eden öğrencilerin sıralama ortalamaları 187.3 olarak saptanırken, Oyun sitelerini daha sık ziyaret eden öğrencilerin sıralama ortalamaları 236.69 olarak saptanmıştır.

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan bazı araştırmalar; en sık ziyaret edilen sitelere göre siber zorbalık düzeyinin değiştiğini göstermekte olup bu araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Kowalski ve Limber (2007) ilköğretim ikinci kademe öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmada siber zorbalığın en yaygın yöntemlerinden birinin sohbet odaları olduğunu saptamıştır. Başka bir araştırmada Gotfried ve diğerleri (2011) araştırmaya katılanların yüzde 60'nın siber zorbalığın Facebook gibi sosyal ağ sitelerinde ve yüzde 40'nın sohbet odalarında yaygın olduğunu

algıladıklarını saptamıştır. Yapılan diğer bir araştırmada 55 stajyer bilgi ve teknoloji öğretmeninin siber zorbalığa ilişkin düşünceleri incelenmiş, katılımcıların yarısının (23 kişi) sosyal paylaşım sitelerinde siber zorbalık davranışlarının çevrimiçi oyun siteleri ve tartışma forumlarına göre daha yaygın olduğunu algıladıkları saptanmıştır (Akbulut ve Çuhadar, 2011). Özdemir ve Akar (2011) yapmış oldukları araştırmada; siber zorbalık davranışı sergileme durumuna göre sanal ortamlar arasında gözlenen farkın anlamlı olduğunu, katılımcıların en sık Facebook isimli sosyal paylaşım sitesinde siber zorbalık davranışı sergilediğini saptamıştır. Ayas ve Horzum (2012) tarafından yapılan araştırmada ise; siber zorba olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin en sık ziyaret ettiği site türlerinden birinin sohbet siteleri/programları olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar araştırmanın 3. denencesi olan “Öğrencilerin en sık ziyaret ettikleri internet sitesine göre siber zorbalık düzeyleri değişmektedir” yorumunu destekleyici niteliktedir.

Bu araştırmanın 3. denencesi olan “En sık ziyaret edilen site türlerine göre siber zorbalık düzeyi değişmektedir” varsayımı ile ilgili elde edilen bulgulara göre; eğitim-ödev ve forum sitelerinde siber zorbalık davranışının oyun ve sosyal paylaşım – sohbet sitelerine göre daha az sergilendiği saptanmıştır. Eğitim-ödev ve forum siteleri genelde akademik bilgi paylaşımı, bilgisayar kullanımı, pc-mobil oyun ve program/yazılımları, satın alınacak elektronik cihazlar hakkındaki yorumlar, dizi ve film yorumları ve paylaşımı gibi amaçlar taşımaktadır. Kısaca sağlık, eğitim, öğretim, eğlence ve spor gibi alanlar ile ilgili bilgi paylaşımı için kullanıldığından dolayı siber zorbalıkların pek fazla ziyaret ettikleri siteler olmamaktadır. Bununla birlikte bu tür sitelerde siber zorbalık yapacak çok az sayıda sebep vardır. Hatta birbirini hiç tanımayan insanlar bu tür konularda eğitim-ödev ve forum sitelerinde bilgi ve belge paylaşımını genelde hiçbir karşılık beklemeden de yapmaktadırlar. Bu tür sitelerde asıl amacın bilgi ve belge paylaşımı için yardımlaşmak olduğu, bu nedenle eğitim-ödev – forum sitelerinde siber zorbalık davranışının oyun ve sosyal paylaşım – sohbet sitelerine göre daha az sergilendiği söylenebilir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre oyun sitelerinde siber zorbalık davranışları eğitim-ödev ve forum sitelerine göre daha fazla, sosyal paylaşım – sohbet sitelerine göre ise daha az sergilenmektedir. Özellikle savaş, macera ve strateji oyunlarında kişinin oyun

içinde yönlendirdiği karakter başka bir kişi tarafından öldürüldüğünde, gücü azaltıldığında ya da bir takım görevleri başaramaması için engellendiğinde durumu kabullenememesi sonucu siber zorbalık davranışı sergilendiği söylenebilir. Oyun sitelerinde genelde kullanıcı şifresi çalma, dışlama ya da hakaret gibi siber zorbalık davranışları sergilenmektedir. Olumsuz durumların aksine grup olarak oynanan çevrimiçi oyunlarda öğrencilerin ekip çalışması ve yardımlaşma duyguları da geliştiği düşünülmektedir. Bu yönüyle eğitim-ödev – forum siteleriyle yardımlaşma duygusu ve ekip çalışması açısından benzerlik gösterdiği söylenebilir. Oyun siteleri ve eğitim-ödev – forum sitelerindeki benzerlikler ve farklar göz önünde bulundurulduğunda; oyun sitelerinde siber zorbalık davranışının eğitim-ödev ve forum sitelerine göre daha fazla, sosyal paylaşım – sohbet sitelerine göre ise daha az sergilenmesinin beklenen bir durum olduğu ileri sürülebilir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre sosyal paylaşım – sohbet sitelerinde siber zorbalık davranışı oyun ve eğitim-ödev – forum sitelerine göre daha fazla sergilenmektedir. Günümüzde ergenler tarafından yaygın olarak kullanılan sanal sosyal paylaşım platformunun “Facebook” isimli internet sitesi olduğu söylenebilir. Facebook gibi sosyal paylaşım sitelerinde diğer site türlerine göre daha fazla kişisel bilgi mevcuttur. Kişisel bilgiler; ad soyad, bulunduğu il/ilçe/mahalle, mezun olunan okul, öğrenim görülen okul, özgeçmiş, hobiler, medeni durum, ilişki durumu, e-mail hesabı, telefon numarası ve kişinin kullanıcı hesabına ekli arkadaş, akraba ve aile bireyleri gibi özel sayılabilecek bilgileri kapsamaktadır. Ayrıca kişisel fotoğraf, video ve düşünce paylaşımları da yer almaktadır. Bu tür internet sitelerinde bir kişiye mesaj gönderebilmek ve arkadaş olarak ekleyebilmek için o kişiyi tanımak şart değildir. Ayrıca kişi hedef olarak seçtiği birini ad soyad, profil resmi veya e-mail adresinden bulabilmekte ve başka birisiymiş gibi arkadaşlık teklifi veya mesaj gönderebilmektedir. Facebook gibi sosyal paylaşım sitelerinde hobi, düşünce, görüş veya ideoloji ile ilgili gruplar kurulabilmekte veya kurulan böyle bir gruba dahil olunabilmektedir. Facebook isimli sosyal paylaşım sitesi görüntülü/görüntüsüz görüşme veya yazışma imkânı da sağlamaktadır. Sohbet siteleri/programları ise genelde yeni arkadaşlar edinme veya kişinin sohbet programındaki kullanıcı hesabında ekli arkadaşlarıyla görüntülü ya da görüntüsüz görüşme amacı taşımaktadır. Sohbet programlarında anlık ileti, video ve

fotoğraf paylaşımı yapılabilmekte, virüslü veya rahatsız edici linkler gönderilebilmektedir. Ayrıca sosyal paylaşım sitelerinde olduğu gibi sohbet programlarında da hedef olarak ya da rastgele seçilen kişi tanıdık biriymiş gibi ya da herhangi biriymiş gibi arkadaş olarak eklenebilmektedir. Bu tür internet sitelerinde bütün siber zorbalık türlerinin sergilenebileceği özelliklerin olduğu görülmektedir. Kullanım özelliklerinden dolayı; siber zorbalık davranışı sergileyenler tarafından en sık ziyaret edilen site türünün sosyal paylaşım/sohbet siteleri/programları olduğu ileri sürülebilir.

5.4 Öğrencilerin İnternet Kullanım Sıklığına Göre Siber Zorbalık Düzeyi

Araştırmanın 4. denencesinde öğrencilerin internet kullanım sıklığına göre siber zorbalık düzeylerinin değişip değişmediği incelenmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde; öğrencilerin internet kullanım sıklığına göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki farkın anlamlılık düzeyi .000 olarak saptanmıştır. Öğrencilerin internet kullanım sıklığına göre siber zorbalık düzeylerinin .001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu sonuç araştırmanın 4. denencesi olan “İnterneti sık kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi sık kullanmayanlara göre siber zorbalık daha yüksektir” yorumunu doğrulayıcı niteliktedir. İnternet kullanım sıklığı; “her gün; haftada birkaç kere; haftada bir kere ve ayda bir kere” seçeneklerinden oluşmaktadır.

İnterneti her gün kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyinin haftada birkaç kere, haftada bir kere ve ayda bir kere kullanan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kruskal Wallis testine göre interneti her gün kullanan öğrencilerin sıralama ortalamaları 697.29, haftada birkaç kez kullananlar 554.08, haftada bir kere kullananlar 455.91, ayda bir kere kullananlar ise 502.44 olarak saptanmıştır. Grup içi farklar incelendiğinde;

İnterneti haftada iki üç kere kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyinin haftada bir kere kullananlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Mann Whitney U testine göre interneti haftada iki üç kere kullananların sıralama ortalaması 356.25, haftada bir kere

kullanıcıların 297.56 olarak saptanmıştır. İnterneti haftada iki üç kere kullanan öğrencilerle ayda bir kez kullanan öğrenciler arasındaki fark ile haftada bir kere kullananlarla ayda bir kere kullananlar arasındaki fark anlamsız olarak saptanmıştır. Ancak Mann Whitney U testine göre haftada iki üç kere kullanan öğrencilerin sıralama ortalamalarının (318.06) ayda bir kere kullanan öğrencilerden (289.45) daha fazla olduğu ve aralarındaki anlamlılık düzeyinin .076 olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre interneti haftada iki üç kere kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin ayda bir kere kullananlara göre zayıf düzeyde daha yüksek olduğu ileri sürülebilir.

Yurt içinde yapılan bir kaç araştırmada; interneti sık kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyinin sık kullanmayanlara göre daha yüksek olduğunu göstermekte olup bu araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Topçu (2008) tarafından yapılan bu araştırmada; elektronik iletişim araçlarını sık kullanmanın siber zorbalık deneyimlerini yordamada başarılı bir değişken olduğuna işaret ettiğini saptamıştır. Ayrıca Çifçi (2010) tarafından yapılan araştırmada; 9 saat internet kullananların sanal takipçilik düzeyinin 1-3 saat kullanan ve hiç kullanmayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bunlara ek olarak yapılan başka bir araştırmada ortaöğretim ve ilköğretimde öğrenim gören erkek ve kız öğrencilerin interneti sık kullanımlarının siber zorbalığın anlamlı yordayıcısı olduğu saptanmıştır (Soydaş, 2011). Yapılan araştırmalar araştırmanın 4. denencesi olan “ İnterneti sık kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi sık kullanmayanlara göre daha yüksektir” varsayımını destekleyici niteliktedir. Yurt dışında ise internet kullanım sıklığı ile ilgili herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır.

5.5 Sosyal Aktivitelere Katılan Öğrencilerin Katılmayanlara Göre Siber Zorbalık Düzeyi

Araştırmanın 5. denencesinde, öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin sosyal aktivitelere katılımlarına göre değişip değişmediği incelenmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde; sosyal aktivitelere katılan öğrencilerin Mann Whitney U testine göre sıralama ortalaması 573.88 olarak saptanmış, sosyal aktivitelere katılmayanların ise 567.13 olarak saptanmıştır. Bununla birlikte 5. denencenin anlamlılık düzeyi .713

olarak saptanmıştır. Bu sonuçlara göre; sosyal aktivitelere katılan öğrencilerle katılmayanlar arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığı saptanmıştır. Yurt içinde ve yurt dışında bu değişken ile ilgili araştırmalara ulaşılamamıştır. Öğrencilerin sosyal aktivitelere katılımlarının siber zorbalık düzeylerini değiştirmedeği söylenebilir.

5.6 Öğrencilerin Algıladıkları Sosyoekonomik Düzeye Göre Siber Zorbalık Düzeyleri

Araştırmanın 6. denencesinde, öğrencilerin algıladıkları sosyoekonomik düzeye göre siber zorbalık düzeylerinin değişip değişmediği incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin algıladıkları sosyoekonomik düzeylerine göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki farkın anlamlılık düzeyi .008 olarak saptanmıştır. Buna göre öğrencilerin sınıf düzeyine göre siber zorbalık düzeyinin .05 düzeyinde anlamlı olduğu; sosyoekonomik düzeyini yüksek algılayanların siber zorbalık düzeyi orta algılayanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç; araştırmanın 6. denencesi olan “öğrencilerin sosyoekonomik düzey algısına göre siber zorbalık düzeyi değişmektedir” yorumunu doğrulayıcı niteliktedir. Grup içi farklar incelendiğinde;

Sosyoekonomik düzeyini yüksek algılayan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi orta algılayanlara göre daha yüksek olarak saptanmıştır. Mann Whitney U testine göre; sosyoekonomik durumunu yüksek algılayanların sıralama ortalaması 588.34 olarak tespit edilirken orta algılayan öğrencilerinin sıralama ortalaması 529.34 olarak tespit edilmiştir.

Siber zorbalık düzeyine göre sosyoekonomik düzeyini yüksek algılayan öğrencilerle düşük algılayanlar arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığı saptanmıştır. Mann Whitney U testine göre; sosyoekonomik durumunu yüksek algılayanların sıralama ortalaması 185.45 olarak tespit edilirken düşük algılayan öğrencilerinin sıralama ortalaması 161.62 olarak tespit edilmiştir. Sosyoekonomik durumunu düşük algılayan öğrencilerle (N: 45) yüksek algılayan öğrencilerin (N: 324) toplam sayıları göz önünde bulundurulduğunda karşılaştırma yapılamayacak kadar fark olduğu söylenebilir.

Siber zorbalık düzeyine göre sosyoekonomik düzeyini orta algılayan öğrencilerle düşük algılayanlar arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığı saptanmıştır. Mann Whitney U testine göre; sosyoekonomik durumunu orta algılayanların sıralama ortalaması 410.12 olarak tespit edilirken düşük algılayan öğrencilerinin sıralama ortalaması 398.89 olarak tespit edilmiştir. Sosyoekonomik durumunu düşük algılayan öğrencilerle (N: 45) orta algılayan öğrencilerin (N: 773) toplam sayıları göz önünde bulundurulduğunda karşılaştırma yapılamayacak kadar fark olduğu söylenebilir.

Yurt dışında ve yurt içinde yapılan araştırmalarda bu denencedeki bulgulara doğrudan benzer sonuçlara ulaşılamamıştır. Ancak yapılan bir çalışmada benzer olabilecek nitelikte bulgular elde edilmiştir. Akbulut ve diğerleri (2010) yapmış olduğu araştırmada sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin orta ve düşük olan öğrencilere göre daha fazla siber zorbalığa maruz kaldığını saptamıştır. İki araştırma birlikte düşünüldüğünde sosyoekonomik düzeyi yüksek olanların siber zorbalık davranışı sergileme ve siber zorbalık davranışlarına maruz kalma düzeyi orta olanlara göre daha yüksek saptanmıştır. Batıgün ve Kılıç (2011) yapmış olduğu araştırmada üst sosyoekonomik düzeyde olanların alt ve orta sosyoekonomik düzeyde olanlara göre internet bağımlılığının daha yüksek olduğunu ve bu durumun yaşam doyumundaki yoksunluklardan kaynaklandığını saptamıştır. Yapılan başka bir araştırmaya göre internet bağımlılığı siber zorbalık davranışını tetiklemektedir (Çankaya ve Tan, 2010). İnternet bağımlılığı sık kullanımı, kişinin hayatında ayrılmaz bir parça olmasını, kişi için yaşam biçimi haline gelmesini de tetiklemektedir. Buna ek olarak Soydaş (2011) tarafından yapılan araştırmada yaşam doyumunu ile siber zorbalık arasında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda; sosyoekonomik düzeyi yüksek olanlarda siber zorbalık davranışlarının yüksek olmayanlara göre daha sık görüldüğü ileri sürülebilir.

5.7 Aksiyon/Macera, Korku/Gerilim, Savaş ve Bilim Kurgu Dizi ve Filmlerine İlgili Duyan Öğrencilerin Romantik/Aşk ve Komedi Türü Dizi ve Filmlere İlgili Duyan Öğrencilere Göre Siber Zorbalık Düzeyleri

Araştırmanın 7. denencesinde öğrencilerin ilgi duydukları dizi/film türüne göre siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı fark olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin ilgi duydukları dizi/film türüne göre siber zorbalık düzeyleri arasında .05 düzeyinde anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Dizi ve film türleri şiddet içeriği sık olanlarla şiddet içeriği sık olmayanlar diye iki grupta toplanarak aksiyon/macera, korku/gerilim, savaş ve bilim kurgu (AKSB) ve Romantik/aşk, komedi (RAK) şeklinde gruplandırılmıştır. AKSB ve RAK dizi/film türlerine ilgi duyan öğrenciler arasındaki farkın anlamlılık düzeyi .001 olarak saptanmıştır. Yapılan veri analizi sonucu; AKSB dizi/film türüne ilgi duyan öğrencilerin Mann Whitney U testine göre sıralama ortalaması 590.37 olarak tespit edilirken RAK dizi/film türüne ilgi duyan öğrencilerin sıralama ortalaması 523.94 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre AKSB dizi/film türüne ilgi duyan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin RAK dizi film türüne ilgi duyanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç araştırmanın 7. denencesi olan “ Aksiyon/macera, korku/gerilim, savaş ve bilim kurgu dizi ve filmlerine ilgi duyan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri Romantik/Aşk ve Komedi türü dizi ve filmlere ilgi duyan öğrencilerden daha yüksektir” varsayımını doğrulayıcı niteliktedir.

Yurt içinde ve yurt dışında ilgi duyulan dizi ve film türüne göre siber zorbalık düzeyi ile ilgili herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi bu araştırma şiddet açısından gruplandırılmıştır. Bu araştırmada şiddet içerikli dizi/film türüne ilgi duyan öğrencilerin siber zorbalık düzeyinin şiddet içerikli olmayanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Şiddet içerikli dizi ve filmlerin çocuk ve ergenler üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu yadsınmayan gerçeklerden biridir. Diziler haftada en az bir kez yayınlandığı için izleyiciler her hafta aynı karakterleri izlemekte ve bu kişilerin kendileri için yabancı olmadığı düşüncesi edinerek karakterleri benimsemekte ve o karaktere ya da dizide yaşanan olaylara bağlanabilmektedirler. Bu yüzden şiddet içerikli diziler ve sürekli şiddet olaylarının içinde olan dizi kahramanları, çocuk ve

ergen üzerinde ciddi etki yaratabilmekte ve kişinin gerçek hayatta o karakter gibi engellendiğinde ya da isteklerini gerçekleştirmek için zorbaca davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir (Liebes ve Elihu, 1986). Televizyon programları içinde şiddet öğesinin en sık rastlandığı türün dizilerle beraber sinema filmleri olduğu söylenebilir. Sinema filmlerinin şiddeti işleyebilme açısından televizyon programlarına göre daha özgür olduğu bilinmektedir. Beyaz perdede gösterime giren filmlerin izlenmesi çocuk ve ergenler için daha kontrollü olmasına rağmen aynı filmlerin belli bir süre sonra televizyon kanallarında yayınlanması veya bilgisayar ortamında izlenebilmesi daha geniş kitlelere ulaşmasına ve ergenlerin daha rahat ve maliyetsiz bir şekilde izleyebilmesine olanak sağlamaktadır. Filmlerin çoğunda karşılaşılan şiddet durumları, ergenlerin görsel ve işitsel hafıza yoluyla bilinçaltına yerleşebilmekte ve davranışlarını şekillendirebilmektedir. Bu nedenle dizi ve filmlerde olayları şiddet yoluyla çözen kahramanlar, çocuk ve ergenlerin şiddete yönelmesinde teşvik edici olabilmektedir (Büyükbakkal, 2007; İşiker, 2011). Özetle; dizi ve filmlerdeki şiddet unsurları, çocuk ve ergenlerin geleneksel zorbalık davranışları sergilemelerine neden olabilmektedir. Topçu (2008) tarafından yapılan araştırmada geleneksel zorbalık siber zorbalığın anlamlı bir yordayıcısı olarak saptanmıştır. Başka bir araştırmada geleneksel zorbalık davranışı sergileyenlerin siber zorbalık düzeylerinin geleneksel zorbalık davranışına maruz kalan ve kalmayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Perren ve diğerleri, 2010). Şiddet içerikli dizi ve filmlerin ergenlerde geleneksel zorbalık davranışına neden olduğu; geleneksel zorbalık davranışı sergileyen ergenlerin ise siber zorbalık davranışı sergileme potansiyeli olduğu ve elektronik iletişim araçları kullanımına bağlı olarak siber zorbalık davranışı sergilediği ileri sürülebilir.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, elde edilen bulgularla göre ulaşılan sonuçlara, önerilere ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.1 Sonuç

Bu araştırmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; 1., 2., 3., 4., 6. ve 7. denencede ileri sürülen varsayımların doğru olduğunu gösteren kanıtlar bulunurken; 5. denencede ileri sürülen varsayımın doğru olduğunu gösteren sonuçlar elde edilememiştir. Araştırmada incelenen değişkenlere bakıldığında;

1. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre siber zorbalık düzeyi daha düşüktür.
2. 8. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi 6 ve 7. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu; 7. sınıf öğrencilerinin ise 6. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe siber zorbalık düzeyleri de artmaktadır.
3. Sosyal paylaşım – Sohbet sitelerini ziyaret eden öğrencilerin siber zorbalık düzeyi Eğitim-Ödev – Forum ve Oyun sitelerini ziyaret edenlere göre daha yüksek olduğu; Oyun sitelerini ziyaret eden öğrencilerin siber zorbalık düzeyi Eğitim-ödev – Forum sitelerini ziyaret edenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin en sık ziyaret ettiği internet sitelerine göre siber zorbalık düzeyleri değişmektedir.
4. İnterneti her gün kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi haftada iki üç kere, haftada bir kere ve ayda bir kere kullananlara göre daha yüksek olduğu

saptanmıştır. Öğrencilerin internet kullanım sıklığı arttıkça siber zorbalık düzeyi artmaktadır.

5. Siber zorbalık düzeyine göre sosyal aktivitelere katılan öğrenciler ile katılmayanlar arasında anlamlı fark yoktur.
6. Öğrencilerin sosyoekonomik düzey algıları yükseldikçe siber zorbalık düzeyleri artmaktadır.
7. Aksiyon/macera, korku/gerilim, savaş ve bilim kurgu türü dizi ve filmlere ilgi duyan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi Romantik/Aşk ve Komedi türü dizi ve filmlere ilgi duyan öğrencilere göre daha yüksektir.

6.2 Öneriler

Bu bölümde “eğitimcilerle öneriler” ve “araştırmacılara öneriler” olmak üzere iki alt başlık yer almaktadır.

6.2.1 Eğitimcilerle Öneriler

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre şu öneriler getirilebilir;

1. Özellikle okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerine rehberlik araştırma merkezleri ile iş birliği yaparak önleme ve müdahale stratejileri kapsamında avukat, bilişim teknolojileri uzmanı ya da öğretmeniyle beraber idare, öğretmen ve veli bilgilendirme amaçlı seminer planlaması önerilebilir.

2. Okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerine rehberlik araştırma merkezi ile iş birliği yaparak siber zorbalık davranışları ile ilgili öğrencilere yönelik grup rehberliği etkinlikleri geliştirilmesi ve uygulanması önerilebilir.
3. Bu araştırmaya göre şiddet içerikli dizi/filmlere ilgi duyan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre her yıl rehberlik araştırma merkezi tarafından taslak olarak verilen ve okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerinin okul iklimine göre şekillendirdiği şiddet eylem planına siber zorbalık davranışlarının da dâhil edilmesi önerilebilir.
4. Rehberlik araştırma merkezlerine; siber zorbalık davranışları ile ilgili seminer, bireysel görüşme, grup rehberliği, broşür ve rehberlik panosunun düzenlenmesi gibi faaliyetlerin rehberlik çerçeve planına dâhil edilmesi önerilebilir.
5. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenler tarafından öğrencilere yönelik değerler eğitimi, karakter eğitimi ve duyuşsal eğitim programlarının uygulanması önerilebilir.
6. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenler tarafından internet kullanım alışkanlığı ve süresi ile ilgili veli ve öğrencilere yönelik seminer ve grup rehberliği çalışmaları önerilebilir.

6.2.2 Araştırmacılara Öneriler

Bu araştırmada siber zorbalık düzeyinin; cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı, en sık ziyaret edilen site türleri, sosyal aktivitelere katılım, en çok ilgi duyulan dizi/film türü ve sosyoekonomik düzeye göre değişip değişmediği incelenmiştir. Elde edilen bulgulara destek olması, karşılaştırma yapılması ve siber zorbalık davranışlarını daha iyi yordayabilmek ve bilimsel çözüm yollarını arttırabilmek amacıyla araştırmacılara aşağıda verilen konularda araştırma yapmaları önerilebilir;

1. Ergenlerin saldırganlık düzeyi ile siber zorbalık düzeyi arasındaki ilişki araştırılabilir.
2. Ergenlerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyi ile siber zorbalığa maruz kalma düzeyi arasındaki ilişki araştırılabilir.
3. Ebeveynlerin, bilişim teknolojileri öğretmenlerinin ve psikolojik danışmanların siber zorbalık davranışına yönelik algıları araştırılabilir.
4. Türkiye'nin mevcut hukuksal sistemindeki siber zorbalık davranışlarına yönelik yaptırımlar ve etkileri ile ilgili araştırmalar yapılabilir.
5. Ergenlerin akademik başarısı ile siber zorbalık düzeyi arasındaki ilişki incelenebilir.
6. Ergenlerin siber zorbalık davranışları ile psikolojik sorunları arasındaki ilişki incelenebilir.
7. Ergenlerin zorbalığa maruz kalma düzeyi ile siber zorbalık düzeyi arasındaki ilişki araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- AGATSTON W. Patricia, KOWALSKI Robin, LIMBER Susan, 2007.
“Students’ Perspectives on Cyber Bullying”. *Journal of Adolescent Health*. Cilt: 41, 59 – 60.
- AKSÜT ÇİÇEK, Suzan, 2008. “Dindarlık ile Saldırganlık Arasındaki Etkileşimin Terör Yönetimi Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin: Mersin Üniversitesi. s. 49.
- ANDERSON, L. Wayne, 2010. “Cyber Stalking (Cyber Bullying) – Prof and Punishment”. *Insights to a Changing World Journal*. Cilt: 4, 18 – 23.
- AKBULUT, Y., ŞAHİN Y. L., ERİŞTİ, B. 2010. “Cyberbullying Victimization Among Turkish Online Social Utility Members”. *Educational Technology & Society*. Cilt: 13, Sayı: 4, 192 – 201.
- ARICAK, O. Tolga, 2009. “Psychiatric Symptomatology as a Predictor of Cyberbullying Among University Students”. *Eurasian Journal of Educational Research*. Cilt: 34, 167 – 184.
- ARICAK, O. Tolga, 2011. “Siber Zorbalık: Gençlerimizi Bekleyen Yeni Bir Tehlike”, *Kariyer Penceresi*, www.kariyerpenceresi.com, Cilt: 2, Sayı: 6, 10 – 12.
- ARICAK, O.T., Kınay, H. ve Tanrıku, T., 2011. “Siber Zorbalık Ölçeğinin İlk Psikometrik Bulguları”. *İzmir: XI.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, s.340-341.

- ARICAK, Tolga ve Arkadaşları, 2008. "Cyberbullying Among Turkish Adolescents". *CyberPsychology & Behavior*. Cilt: 11, Sayı: 3, 253 – 261.
- ARIMAN, Fatma, 2008, "İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri İle Okul İklimi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.
- AYDOĞAN, Didem, 2010. "Yeni Bir Tehlike: Siber Zorbalık Nedir ve Psikolojik Danışmanlar Ne Yapmalıdır?". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bülteni*. Cilt: 2, No: 19, 20 – 23.
- AYAS, Tuncay, 2010, *Okullarda Yaygın Sorun Olan Zorbalığı Önlemek*, 1. Baskı, Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım.
- AYAS, Tuncay ve HORZUM, Barış, 2010. "Sanal Zorba/Kurban Ölçek Geliştirme Çalışması". *Akademik Bakış Dergisi (uluslar arası sosyal bilimleri e-dergisi)*. Sayı: 19. <http://www.akademikbakis.org/19/04.htm>, 10.01.2012.
- AYAS, T. ve HORZUM, B. 2011. "Exploring the Teachers' Cyber Bullying Perception in Terms Of Various Variables". *International Online Journal of Educational Sciences*. Cilt: 3, Sayı:2, 619 – 640.
- AYDIN, Ayhan, 2003. *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, 4. Baskı, Bursa: Alfa/Aktüel Kitabevi.
- BAHT, C. Suniti, 2008. "Cyber Bullying: Overview and Strategies for School Counsellors, Guidance Officers, and All School Personels". *Australian Journal of Guidance and Counselling*. Cilt: 18, Sayı: 1, 53 – 66.
- BAMFORD, Anne, 2004. "Cyber-Bullying". *Ahisa Pastoral Care National Conference*, Melbourne, 1 – 7.

- BAŞTÜRK, Saadettin, 2010. “Timur’un Ortadoğu-Anadolu Seferleri, Bu Sefere Karşı Koyma Çabaları ve Sonuçları”. *History Studies, Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (Orta Doğu Özel Sayısı)*, 13 – 26.
- BATIGÜN, Ayşegül ve KILIÇ, Nevin, 2011. “İnternet Bağımlılığı ile Kişilik Özellikleri, Sosyal Destek, Psikolojik Belirtiler ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler”. *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt: 26, Sayı: 67, 1 – 10.
- BAUMAN, Sheri ve PERO, Heather, 2010. “Bullying and Cyberbullying Among Deaf Students and Their Hearing Pers: An Exploratory Study” *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, Cilt: 13, 236 – 253.
- BAYAR, Yusuf, 2010. “Okul Sosyal İklimi ile Geleneksel ve Sanal Zorbalık Arasındaki İlişkiler: Genellenmiş Akran Algısının Alıcı Rolü”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- BELSEY, Bill, 2004. “Cyberbullying an emerging threat to the always on generation” http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf, 17.03.2012.
- BERAN, Tanya ve LI, Qing, 2007. “The Relationship Between Cyberbullying and School Bullying”. *Journal of Student Wellbeing*. Cilt: 1, Sayı:2, 15 – 33.
- BRIDGE, Berna, 2010, *Zorbalık-Mobbing: Bilinmeyen Çeşitleri ve Çözümleri*, 2. Baskı, İstanbul: Beyaz Yayınları.
- BROWN, Karen, JACKSON, Margaret, CASSIDY, Wanda, 2006. “Cyber-Bullying: Developing Policy to Direct Responses that are Equitable and Effective in Addressing this Special Form of Bullying”. *Canadian Journal of Educational Administration and Policy*, Cilt: 57.

- BURNUKARA, Pınar, 2009. “İlk ve Orta Ergenlikte Geleneksel ve Sanal Akran Zorbalığına İlişkin Betimsel Bir İnceleme”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- BÜYÜKBAKKAL, Güven, 2007. “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. Sayı: 28.
- CAMPBELL, A. Marilyn, 2005. “Cyber Bullying: An Old Problem in a New Guise?”. *Australian Journal of Guidance & Counselling*. Cilt: 15, Sayı: 1, 68 – 76.
- COREY, Gerald, 2008, *Psikolojik Danışma Kuram ve Uygulamaları*, (Tuncay Ergene, çev.). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- COYNE, Lain ve MARCZAK, Magdalena, 2010. “Cyberbullying at School: Good Practice and Legal Aspects in the United Kingdom”. *Australian Journal of Guidance & Counselling*. Cilt: 20, Sayı: 2, 182 – 193.
- ÇANKAYA, İbrahim, 2011. “İlköğretimde Akran Zorbalığı”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, <http://kutuphane.uludag.edu.tr>, Cilt: 24, Sayı: 1, 81 – 92.
- ÇANKAYA, H. İbrahim ve TAN, Çetin, 2010. “Effect of Cyber Bullying on the Distrust Levels of Pre-service Teachers: Considering Internet Addiction as a Mediating Variable”. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. Cilt: 9, 1634 – 1640.
- ÇETİNKAYA, Berna, 2010. “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Siber Zorbalığın Yaygınlığı”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya: Selçuk Üniversitesi.

- ÇINAR, Burak, 2008. “Tarihte Üçüncü Güç ve Orta Asya Enerji Savaşları”.
Güvenlik Stratejileri Dergisi. Sayı: 8, 21 – 43.
- ÇİFÇİ, Süleyman, 2010. “Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Sanal Zorbalık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- ÇUHADAR, Cem ve AKBULUT, Yavuz, 2011. “Reflections of Preservice Information Technology Teachers Regarding Cyberbullying”. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*. Cilt: 2, Sayı: 3, 67 – 76.
- DEMİRKENT, Işın, 1994. “Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri”.
Tarih Dergisi. Sayı: 35, 66 – 78.
- DEMPSEY, G. Allison ve Arkadaşları, 2009. “Differences Between Peer Victimization in Cyber and Physical Settings and Associated Psychosocial Adjustment in Early Adolescence”. *Psychology in the School*, www.interscience.wiley.com. Cilt: 46, Sayı: 10, 962 – 972.
- DİLMAÇ, Bülent, 2009. “Psychological needs as a Predictor of Cyber Bullying: A Preliminary Report on College Students”. *Educational Sciences: Theory & Practice*. Cilt: 9, Sayı: 3, 1307 – 1325.
- DİLMAÇ, Bülent ve AYDOĞAN, Didem, 2010. “Values as a Predictor of Cyberbullying Among Secondary School Students”. *International Journal of Social Sciences*. Cilt: 5, Sayı: 3, 185 – 188.
- DOOLEY, J. Julian ve Arkadaşları, 2010. “Cyber-Victimisation: The Association Between Help-Seeking Behaviours and Self-Reported Emotional Symptoms in Australia and Ausria”. *Australian Journal of Guidance & Counselling*. Cilt:20, Sayı: 2, 194 – 209.

- DÖĞÜŞGEN, M. Murat, 2005, *Psikoloji Psikiyatri Sözlüğü*, 1. Baskı, İstanbul: Emre Yayınları.
- ERDEMİR, Halil, ERDEMİR Hatice P., 2010. “Kudüs’te Yahudi İsyanı ve Yahudiler”. *History Studies, Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (Orta Doğu Özel Sayısı)*, 117 – 136.
- ERDUR-BAKER, Ö., KAVŞUT, F. 2007. “Cyber Bullying: A new Face of peer Bullying”. *Eurasian Journal of Educational Research*, Cilt: 27, Sayfa: 31 – 42.
- ERDUR-BAKER Özgür, TANRIKULU İbrahim, 2010. “Psychological Consequences of Cyber Bullying Experiences Among Turkish Secondary School Children”. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. Cilt: 2, 2771 – 2776.
- EROĞLU, Yusuf, 2011. “Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Bilimler Enstitüsü, Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- EROĞLU, Y. ve PEKER, A., 2011. “Aileden ve Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek ve Siber Mağduriyet: Yapısal Eşitlik Modeliyle Bir İnceleme”. *Akademik Bakış Dergisi*. Cilt: 27, 1 – 15.
- ERSANLI, Kurtman, 2005, *Davranışlarımız: Gelişim ve Öğrenme*, 4. Baskı, Samsun: Eser Matbaası.
- EROĞLU, Yüksel, YAMAN, Erkan, PEKER, Adem, 2011, *Başçıkma Stratejileriyle: Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık*, 1. Baskı, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Fatih Projesi, “BT Araçlarının Bilinçli ve Güvenli Kullanımı”. Milli Eğitim Bakanlığı, <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/icerikeklenti/e131211132820.pdf>, 20.06.2012.
- FEINBERG, Ted ve ROBEY, Nicole, 2008, “Cyberbullying: Whether it Happens at School or Off-Campus, Cyberbullying Disrupts and Affects All Aspects of Students’ Lives”, *National Association of School Psychologists (NASP)*, www.nasponline.org/resources/principals (10.06.2012), 10 - 14.
- FONTAINE, R. Griffith, DODGE, A. Kenneth, 2006. “Real – Time Decision Making and Aggressive Behavior in Youth: A Heuristic Model of Response Evaluation and Decision”. *Aggressive Behavior*. Cilt: 32, 604 – 624.
- FORD, Algeria, 2009. “School Liability: Holding Middle Schools Liable for Cyber-Bullying Despite Their Impelementation of Internet Usage Contracts”. *Journal of Law & Education*, Cilt: 38, Sayı: 3, 535 – 545.
- FRANKL E., Victor, *İnsanın Anlam Arayışı*, Selçuk BUDAK (çev.), 3. Baskı, İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2009.
- FREIRE, Paulo, 2006, *Ezilenlerin Pedagojisi*, Dilek HATTATOĞLU (çev.), 5. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- FROMM, Erich, 1995, *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri*, Şükrü ALPAGUT (çev.), 2. Baskı, İstanbul: Payel Yayınları, 1995.
- GRIGG, D. Wunmi, 2010. “Cyber-Agression: Definition and Concept of Cyberbullying”. *Australian Journal of Guidance & Counselling*. Cilt: 20 Sayı: 2, 143 – 156.

GOODSTEIN, Anastasia, 2007. "Danger Overblown For Teens Using SocialMedia",
www.pbs.org/mediashift/2007/06/fear_factor_dangers_overblown_f.html,
03.02.2012.

GOTFRİED K., WRİGHT, J. ve DENEY, C., 2011. "Citizens in 24 Countries Assess
Bullying via Information Technology For a Total Global Perspective".
www.ipsos.com, *A Global @dvisory*.

GÖKLER, Rıza 2007, "İlköğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Bazı
Değişkenler Açısından İncelenmesi" (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eğitim
Bilimleri Enstitüsü, Ankara: Ankara Üniversitesi. s. 46.

GÜNEY, Salih, 2000, *Davranış Bilimleri*, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara: Nobel
Yayın Dağıtım,

GRADİNGER Petra, STROHMEIER Dagmar, SPIEL Christiane, 2010. "Definition
and Measurement of Cyberbullying". *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial
Resarch on Cyberspace*. Cilt: 4, Sayı: 2, 1 – 13.

Habertürk, "Sanal Tecavüze 6 Yıl İsteniyor", 19 Ocak 2011, www.haberturk.com,
15.02.2012.

HARMON, Amy, 2004. "Internet Gives Teenage Bullies Weapons to Wound From
Afar". <http://www.nytimes.com/ref/membercenter/nytarchive>. 10.06.2012.

Hürriyet, "Chat Kavgası Bıçakla Bitti", 24 Ocak 2008, www.hurriyet.com.tr,
15.02.2012

Hürriyet, "Türk Kızı Şeniz Sanal Zorba Kurbanı", 16 Ocak 2012,
www.hurriyet.com.tr, 24.07.2012.

- IŞİKER, Faruk, 2011. “Televizyon Yayınlarında Şiddet”, Uzmanlık Tezi, *Radyo ve Televizyon Üst Kurulu*, Ankara: 91 – 102.
- İPEK, Birol, 2011. “Göğsü Kınalı Serçe Kuşu Masalının Çözümleme Denemesi”. *Akademik Bakış Dergisi*, www.akademikbakis.org. Sayı: 23.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem 2006, *Yeni İnsan ve İnsanlar*, 10. Baskı, İstanbul: Evrim Yayınevi.
- KARLIER SOYDAŞ, Damla, 2011, “Ergenlerde Ebeveyn İzlemesi, Sanal Zorbalık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin Cinsiyete Göre İncelenmesi”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- KARTAL, Hülya ve BİLGİN, Asude, 2008. “Öğrenci, Veli ve Öğretmen Gözüyle İlköğretim Okullarında Yaşanan Zorbalık”, *İlköğretim Online*, <http://ilkogretim-online.org.tr>, Cilt: 7, Sayı: 2, 485 – 495.
- KOWALSKI, M. Robin ve LIMBER, P. Susan, 2007. “Electronic Bullying Among Middle School Students”. *Journal of Adolescent Health*. Cilt: 41, 22 – 30.
- KOZINTSEV, A., BUTOVSKAYA, M., 1999. “Aggression, Friendship and Reconciliation in Russian Primary School Children”. *Aggressive Behavior*. Cilt: 25, Sayı: 2, 125 – 139.
- KÖKNEL, Özcan, 2000, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, İstanbul: Akdeniz Yayıncılık.
- KURTOĞLU, Eray, “Lise Öğrencilerinde Gözlenen Saldırganlık Düzeylerinin Otomatik Düşünceler, Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Açısından İncelenmesi”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

- LI, Qing, 2005. "Gender and CMC: A Review on Conflict and Harassment".
Australian Journal of Educational Technology. Cilt: 21, Sayı: 3, 382 – 406.
- LI, Qing, 2010. "Cyberbullying in Schools: A Research of Gender Differences".
School Psychology International Sage Publications (London, Thousand Oaks, CA and New Delhi). Cilt: 27.
- LIEBES, Tamar ve ELIHU, Katz, 1986. "Dallas and Genesis; Primordiality ad Seriality in Populer Culture". *International Studies Conference*.
<http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED294518.pdf>. 21.06.2012.
- LIPTON, D. Jacqueline, 2011. "Combating Cyber-Victimization". *Berkeley Technology Journal Law*. Cilt: 26, 1104 – 1126.
- Love Our Children USA, Cyber Bullying, 2012, www.loveourchildrenusa.org, (15.05.2012),
- LUKES, Steven, 1973, "Bireycilik", İsmail SERİN (çev.), 1. Baskı, Ankara: Ark Yayınları, 1995.
- MASON, Kimberly L., 2008. "Cyberbullying: A Preliminary Assessment For School Personel", *Psychology in the School (www.interscience.wiley.com)*. Cilt: 45, Sayı: 4, 323 – 348.
- Milliyet, "İnternette Üniversiteli Kızları Dolandırdılar", 4 Haziran 2011, www.milliyet.com.tr, 15.02.2012.
- Milliyet, "Facebook Dayığı", 30 Ocak 2012, <http://gundem.milliyet.com.tr/facebook/dayagi/gundem/gundemdetay/30.01.2012/1495833/default.htm>. 30.01.2012.

- MURA Giulia ve Arkadaşları, 2011. "An İnternational Study of Cyber Bullying Perception and Diffusion Among Adolescents". *Procedie Social and Behavioral Sciences*. Cilt: 15, 3805 – 3809.
- NOCENTINI, A., CALMAESTRA, J. ve Arkadaşları, 2010, "Cyberbullying: Labels, Behaviours and Definition in Three European Countries". *Australian Journal of Guidance and Counselling*. Cilt: 20, Sayı: 2, 129 – 142.
- OLWEUS, Dan, 1994. "Annotion: Bullying at School: Basic Facts and Effects of a School Based Intervention Program". *Association for Child Psychology and Psychiatry Printed in Great Britain (J. Child Psychology and Psychiatry)*. Cilt: 35, Sayı: 7, 1171 – 1190.
- ÖZDEMİR, M., AKAR, F. 2011. "Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalığa İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. Cilt: 117, Sayı: 4, 605 – 626.
- ÖZTABAĞ, Lütfü, 1970, *Psikolojide İlk Adım*, 1.Baskı, İstanbul: Remzi Yayınları, 1970.
- PAUL, Simone, SMITH, K. Peter, BLUMBERG, H. Herbert, 2010, "Adressing Cyberbullying in School Using the Quality Circle Approach". *Australian Journal of Guidance and Counselling*. Cilt: 20, Sayı:2, 157 – 168.
- PEARCE, Natasha ve Arkadaşları, 2011. "Current Evidence of Best Practice in Whole-School Bullying Intervention and Its Potential to Inform Cyberbullying Interventions". *Australian Journal of Guidance and Counselling*. Cilt: 21, Sayı: 1, 1 – 21.

- PEKER, Adem., EROĞLU, Yüksel., ÇİTEMEL, N., 2012. “Boyun Eğici Davranışlar ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkide Cinsiyetin Aracılığının İncelenmesi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. Cilt: 9, Sayı: 1, 206 – 221.
- PERREN, Sonja ve Arkadaşları, 2010. “Bullying in School and Cyberspace: Associations with Depressive Symptoms in Swiss and Australian Adolescents”. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*. Cilt: 4, Sayı: 28.
- RYAN, Thomas. KARIUKI, Mumbi. YILMAZ, Harun. 2011. “A Comparative Analysis of Cyberbullying Perceptions of Preservice Educators: Canada and Turkey”. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*. Cilt: 10, Sayı: 3, 1 – 12.
- SARAK, Özlem. “Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). 2012. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul: Haliç Üniversitesi.
- SARDOĞAN, M. Emin ve KARAHAN, T. Fikret, 2004, *Psikolojik Danışma ve Psikoterapide Kuramlar*, 2. Baskı, Samsun: Deniz Kültür Yayınları.
- SATAN, Ayşin, 2011, “Okulda Zorbalığın Aktörleri”, *Turan Stratejik Araştırmaları Merkezi Dergisi*, Cil: 3, Sayı: 10, 55 – 66.
- SAYAR, Kemal, 2002. “Psikolojik Mekan Olarak Siberalan”. *Yeni Symposium*. Cilt: 40, Sayı:2, 60 – 67.
- SCHULTZ, Duane P., SCHULTZ, Ellen S., 2007, *Modern Psikoloji Tarihi*, 8. Baskı, Wadsworth, Yasemin ASLAY (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- SHARIFF, Shaheen, DIANNE, L. Hoff, 2007. “Cyber Bullying: Clarifying Legal Boundaries for School Supervision in Cyberspace”. *International Journal of Cyber Criminology*. Cilt: 1, Sayı: 1, 76 – 118.
- SLONJE, Robert ve SMITH, K. Peter, 2008. “Cyberbullying: Another Main Type of Bullying”. *Scandinavian Journal of Psychology*. Cilt: 49, 147 – 154.
- SMITH, K. Peter ve Arkadaşları, 2008. “Cyberbullying: Its Nature and Impact in Secondary School Pupils”. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. Cilt: 49, Sayı: 4, 376 – 385.
- SUBRAHMANYAM, Kaveri ve GREENFIELD, Patricia, 2008. “Online Communication and Adolescent Relationships”. *The Future of Children*. Cilt: 18, Sayı: 1, 119 – 146.
- ŞAHİN, M., SARI, S. V., ÖZER, Ö. ER, S. H. 2010. “Lise Öğrencilerinin Siber Zorba Davranışlarda Bulunma ve Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Görüşleri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 21, 257 – 270.
- ŞAFAK, Z. SARI, S.V. ŞAHİN M. 2010. “Examining Relationship Between Being Cyber Bully/Cyber Victim and Social Perceptual Levels of Adolescents”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. Cilt: 7, Sayı: 2, 1059 – 1067.
- ŞENGÜN, Asil, 2011. “Türk Dünyası Masallarında Kardeşler Arası Rekabetin Kaynağı”. *Alatoo Academic Studies*. Cilt: 6, Sayı: 2, 248 – 251.
- TEMÜR, Akın, 2009. “Grek Sanatında Deniz Yaratıkları: Skylla”. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*. Sayı:16, 1 – 8.

TOPÇU, Çiğdem, 2008, “Siber Zorbalığın Empati, Toplumsal Cinsiyet, Geleneksel Zorbalık, internet Kullanımı ve Yetişkin Denetimiyle İlişkisi”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

TURAN, Nursen ve Arkadaşları, 2011. “ The new Violence Type of the Era: Cyber Bullying Among University Students Violence Among University Students”. *Neurology, Psychiatry and Brain Research*. Cilt: 17, 21 – 26.

TÜRK DİL KURUMU, Güncel Türkçe Sözlük, “Saldırganlık”. www.tdk.gov.tr (10.05.2010).

ÜNERİ, Özden Ş., 2012, “Akran Zorbalığı: Çocuklarda Zihinsel ve Fiziksel Gelişimi Bozuyor”, *Popüler Psikiyatri*. Sayı:65, s. 34.

WALRAVE, Michel ve HEIRMAN, Wannes, 2011. “Cyberbullying: Predicting Victimization and Perpetration”. *Children & Society*. Cilt: 25, 59 – 72.

WILLARD, Nancy, 2007. “Educator’s Guide to Cyberbullying and Cyberthreats”. <http://new.csriu.org/cyberbully/docs/cbcteducator.pdf>, 01.05.2012.

YAMAN, Erkan, EROĞLU, Yüksel, PEKER, Adem, 2011, *Başaçıkma Stratejileriyle: Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık*, 1. Baskı, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

YILDIRIM, Nimet, 2011. “Kahramanlık Anlatıları, Efsane ve Mitoloji”. *Doğu Dil, Edebiyat, Tarih, Sanat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 7, 49 – 70.

Zaman, “Türk Kızı Şeniz Sanal Zorba Kurbanı”, 16 Ocak 2012, s. 6.

EKLER

EK – 1 Kişisel Bilgi Formu

EK – 2 Siber Zorbalık Ölçeği

EK – 1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1- Cinsiyet: () Kız () Erkek

2- Sınıf Düzeyi: () 6. Sınıf () 7. Sınıf () 8. Sınıf

3- İnternete ne kadar sıklıkla giriyorsunuz?

() Her gün () Haftada 2-3 kere () Haftada bir kere () Ayda bir kere
() Hiç girmiyorum

4- İnternete girdiğinizde sıklıkla ziyaret ettiğiniz siteler;

() Sosyal paylaşım (twitter, facebook v.b) () Eğitim, ödev siteleri () Sohbet
() Forum () Oyun

5- Katıldığınız sosyal aktiviteler (spor, sanat, kültür v.b...) var mı?

() Evet () Hayır
Evet ise; aktivitenin adı:

6- Ailenizin sosyo-ekonomik düzeyini nasıl algılıyorsunuz?

() Düşük () Orta () Yüksek

7- En çok ilgi duyduğunuz dizi veya film türü hangisidir?

() Aksiyon-Macera () Korku-Gerilim () Savaş () Bilim-Kurgu
() Romantik-Aşk () Komedi

EK – 2 SİBER ZORBALIK ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki davranışları tek tek okuyunuz. Okuduğunuz davranışı “hiçbir zaman yapmam” diyorsanız “**Hiçbir Zaman**” yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranışı “bazen yaparım” diyorsanız “**Bazen**” yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranışı “çoğu zaman yaparım” diyorsanız “**Çoğu Zaman**” yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranışı “her zaman yaparım” diyorsanız “**Her Zaman**” yazısını işaretleyin.

1	İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı (Msn, Yahoo, Mynet, Gmail gibi) açarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
2	Facebook, Twitter gibi sitelerde başkalarının adını gizlice kullanarak hesap açarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
3					
4	İnternette başka kişilere virtüslü mesaj (e-mail) gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
5	Arkadaşlarımın şifrelerini onların haberi olmadan internette kullanırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
6	İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice e-mail (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) adreslerine girmeye çalışırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
7	İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice onların oyunlarına girmeye çalışırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
8	İnternette başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
9	İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
10	İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarıma fotoğraflarını izinlerini almadan farklı sitelerde yayımlarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
11					
12	İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili onların hoşlanmayacağı haberler yayımlarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
13	İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili gerçek olmayan söylentiler yayarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
14	İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma hakaret eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
15					
16	İnternette arkadaşlarıma ya da başkalarına hoşlanmayacakları kötü isim ya da lakap takarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
17	Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla söylerim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
18	Cep telefonundan başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
19					
20	Cep telefonundan başka kişilere onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
21	Cep telefonunu kullanarak başka kişilerle ilgili gerçek olmayan söylentiler yayarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
22					
23	Cep telefonunu kullanarak başka kişilerle alay ederim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her zaman
24					